Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ, БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

Газетэмнай 1921 оной декабриин 21-hээ гарана | № 74 (17197) | 1986 оной мартын 29, суббото | Сэн 3 мүн.

КПСС-эй ОБКОМДО

КПСС-эй обкомой бюрогой заседани мартын 25-да боложо, «Архидалга ба алкоголизмые зайсуулха хэмжээнүүд тухай» КПСС-эй ЦК-гай тогтоолнуудые бэелүүлхэ талаар КПСС-эй Советскэ райкомой ябуулhан хүдэлмэри тухай» асуудалые хаража үзэбэ.

КПСС-эй ЦК-гай тогтоолнуудые бэелүүлхэ талаар район дотор тодорхой хүдэлмэри ябуулагдаа гэжэ тэмдэглэгдээ. Хэмжээ ябуулганууд түсэблэгдэжэ, партиин райкомой бюро тэдэниие бэелүүлхэ хэрэгые хинана.

Тус райондо архидалгагүй байдалай түлөө тэмсэхэ бүлгэмэй 59 эхин эмхи байгуулагдажа, 3 мянга шахуу хүн тэдээндэ хабаадана. «Архидадаггүй байдалай зононуудые» байгуулха талаар хүдэлмэри ябуулагдана. Архи худалдалгые гуримшуулха хэмжээнүүд баталагдан абтаа.

Абтаhан хэмжээнүүд үйлэдбэри дээрэ журам ба гуримые hайжаруулха талаар зарим тэды нүлөө үзүүлhэн байха юм.

Гэхэтэй хамта архидалга ба алкоголизмые зайсуулха тухай КПСС-эй ЦК-гай тогтоолнуудые бэелүүлхэ талаар партиин райкомой ажал ябуулгада горитой ехэ дутуу дунданууд ушаржа байhаар. КПСС-эй райком болон тэрэнэй бюро архидалга ба алкоголизмые зайсуулхын тула саг үргэлжэ хүсэлэл оролдолгонуудые гарганагүй. Партийна, профсоюзай болон комсомолой организацинуудай, районно гүйсэдхэхэ комитедэй, хуули сахилгын ба ажахын зургаануудай, ажалша коллективүүдэй хүдэлмэриие таарулан табиха ёhотой хэмжээнүүд абтанагүй, архи уудаг хүнүүдтэ хайша хэрэгээр хандаха ябадал үндэhөөрнь усадхагданагүй, архидалгые зайсуулха хуулиие хазагайруулhан тушаалтадта үшөөл шанга эрилтэнүүд табигданагүй. Зарим партийна ба эхин партийна организацинуудай хэмжээ ябуулганууд ёhын тэдысэ бэелүүлэгдэнэ, журам болон гуримые бэхижүүлхэ талаар hулаар элсүүлэгдэнэ.

Гэр байрын-коммунальна ажахын министерствын 1-дэхи РСУ-гай, түмэр бетон хэрэгсэлнүүдэй заводой, «Бурводстройн» барилгын управлениин, hэеы гуталай фабрикын коллективүүдтэ архидалгада эсэргүү хүдэлмэри тон hулаар ябуулагдана.

Соёлой эмхи зургаануудые, спортын түхеэрэлгэнүүдые hайнаар хэрэглэхэ, тэдэнэй ажал ябуулгые архидалгагүй байдалые зохёохо талаар хангалтагүйгөөр элсүүлэгдэнэ, амаралтын үдэрнүүдтэ, hайндэрнүүдтэ хэмжээ ябуулганууд багаар үнгэргэгдэнэ.

Худалдаа наймаанай болон ниитын эдеэ хоолой предприятинууд эд бараанай эрьесые, хангалгын соёл болбосоролые hайжаруулха хүдэлмэриие хангалтагүй удаанаар бэелүүлнэ, архи худалдалгын гуримые хазагайруулха ушар баримтанууд үзэгдэнэ.

Архи уудаг, ажалhаа хулжадаг, ондоо зоной аша туhаар ажаhуудаг хүнүүдэй дунда районой захиргаанай зургаануудай бэелүүлдэг хүдэлмэридэ үшөөл горитой дутуу дунданууд ушаржа байhаар. Архи нэрэлгые, архи дарhаар хонжоо наймаа хэхэ ябадалые элишэлжэ, зайсуулан сараха хүдэлмэри хангалтагүйгөөр ябуулагдана.

Архидалга ба алкоголизмые зайсуулха талаар бэелүүлэгдэhэн хангалтагүй хүдэлмэри район дотор ажалай журам болон ниитын гуримые бэхижүүлгэдэ, түсэбтэ даабаринууд болон социалис уялгануудые дүүргэлгэдэ хангалтагүйгөөр нүлөөлнэ.

Архидалга ба алкоголизмтай тэмсэхэ талаар КПСС-эй ЦК-гай тогтоолнуудые бэелүүлхын тула хангалтагүй хүдэлмэри ябуулна гэжэ КПСС-эй обкомой бюро КПСС-эй райкомой секретарьнар нүхэд Е. М. Мацуковой, Р. Р. Хориноевагай, А. С. Ковалевой анхарал хандуулха зуураа, энэ хүдэлмэриие үйлэдбэриин ажал хэрэгүүдые hайжаруулгатай, ажалай бүтээсэ дээшэлүүлгэтэй, журам, гурим ба эмхидхэл бэхижүүлгэтэй нягтаар холбожо, эршэмтэй, нүлөө ехэтэй хэмжээнүүдые абахыень КПСС-эй райкомые, тэрэнэй бюрое уялгалба.

Ушаржа байhан дутуу дундануудые усадхахын, архидалгагүй байдалые батадхахын түлөө партийна, профсоюзай ба комсомолой организацинуудай, совет болон ажахын органуудай, арадай хиналтын зургаануудай харюусалга дээшэлүүлхыень КПСС-эй райкомдо дурадхагдаа.

Эдэ зорилгонуудые шиидхэлгэдэ бүхы эхин парторганизацинуудай, коммунист бүхэнэй, ажахын хүтэлбэрилэгшэдэй үүргэ дээшэлүүлхэ, ажалша коллективүүд тухай Хуулиие үрэ түгэсөөр хэрэглэхэ шухала. Архидалгын ушар баримтануудые гаргадаг, тэдэниие уридшалан hэрэмжэлхэ талаар хэмжээнүүдые абадаггүй партиин гэшүүдтэ, хүтэлбэрилэгшэдтэ хайша хэрэгээр хандаха ябадалые шууд сэхээр зайсуулха хэрэгтэй.

КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй тогтоолнуудые, энэ асуудалаар СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй ба РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указуудые ямараар бэелүүлжэ байhыень шэнжэлжэ, тэдэниие хэлбэришэгүйгөөр дүүргэхыень КПСС-эй обкомой бюро КПСС-эй горкомуудые болон райкомуудые, профсоюзуудай советүүдые, городской болон районно гүйсэдхэхэ комитедүүдые, республикын министерствэнүүд болон албан зургаануудые уялгалба.

«1986 ондо республикын колхоз, совхозуудта, гүрэнэй хүдөө ажахын бусад предприятинуудта, эмхинүүдтэ гэр байрын барилга хэхэ тухай» асуудал мүн лэ зүбшэн хэлсэгдэhэн байгаа. Энэ асуудалаар КПСС-эй обкомой бюрогой, республикын Министрнүүдэй Соведэй тогтоол баталагдан абтаа.

Партийна хүдэлмэриин, ажахын ба соёлой байгуулалтын бусад зарим асуудалнууд КПСС-эй обкомой бюрогой заседани дээрэ зүбшэн хэлсэгдэhэн байна.

ҮГЭЭ ОЙЛГОЛСОЛГЫН ОРШОН БАЙДАЛДА

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь М. С. Горбачев Алжирай Арадай Демократическа Республикын Президент, Национальна сүлөөрэлгын фронт гэдэг партиин Генеральна секретарь Шадли Бенджедидтэй мартын 26-да Кремль соо хөөрэлдэбэ.

Совет талаhаа — КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ А. А. Громыко, КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, СССР-эй гадаадын хэрэгүүдэй министр Э. А. Шеварднадзе, КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүндэ кандидат, СССР-эй оборонын министр С. Л. Соколов, КПСС-эй ЦК-гай секретарь А. Ф. Добрынин болон бусад тусхай тушаалтад;

Алжирай талаhаа — Ш. Бенджедидтэй хамта ябаhан тусхай тушаалтад хөөрэлдөөнүүдтэ хабаадаа.

Хани барисаанай ба үгээ ойлголсолгын оршон байдалда үнгэрhэн хөөрэлдөөнэй үедэ хоёр тала социально-экономическа хүгжэлтэдэ СССР-эй ба Алжирай түйлаhан амжалтанууд тухай, хоёр оронои арадуудай урда табигдаhан зорилгонууд тухай мэдээсэлнүүдые халан абалсаhан байгаа.

КПСС-эй Программын шэнэ найруулгые, партиин Уставта оруулагдаhан хубилалтануудые баталhан, 1986—1990 онуудта болон 2000 он хүрэтэрхи үедэ СССР-эй арадай ажахые хүгжөөлгын гол шэглэлнүүдые hайшаан абаhан КПСС-эй XXVII съездын хүдэлмэриин дүнгүүд тухай М. С. Горбачев хөөрэбэ.

Мүнөө үеын уласхоорондын байдалай асуудалнуудаар, тэрэ тоодо ядерна дайнай аюулые зайсуулан сараха, буу зэбсэгүүдые бүтээн гаргалгые болюулха, бүгэдэ ниитын эб найрамдалые хангаха ба бэхижүүлхэ талаар шэглүүлэгдэнхэй Советскэ Союзай hүүлэй үедэ гаргаhан үүсхэлнүүдээр hанамжануудаа дэлгэрэнгыгээр хэлсэhэн байгаа. КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь М. С. Горбачевой январиин 15-да хэhэн Мэдүүлгэ соо найруулагданхай ядерна буу зэбсэгүүдые усадхалгын программада, партиин XXVII съезд дээрэ табигдаhан уласхоорондын аюулгүй байдал тогтоохо тухай дурадхалнуудта Алжирай талын анхарал хандуулагдаа.

Дүтын Зүүн зүгтэхи байдалые зүбшэн хэлсэхэдээ, хоёр тала тус районгохи аюултай байдалаар сэдьхэлээ хүдэлжэ байhанаа мэдүүлбэ. 1967 ондо булимтаран эзэмдэгдэhэн бүхы газар дайда дээрэhээ Израилиин сэрэгүүдые гаргахые хараалhан залан сэхэ үндэhэ hуури дээрэ Дүтын Зүүн зүгтэхи үнэн зүб, бата бэхи байдал гуримшуулагдаха, энэ районгохи бүхы оронуудай ба арадуудай үндэhэн аша туhые хараада абаhан Палестинын араб арадай таhаршагүй национальна эрхэнүүдые хангажа болоно гэжэ батадхагдаа. Дүтын Зүүн зүгтэхи байдалые үнэн зүбөөр гуримшуулан шиидхэхэ бодото харгы замуудые бэелүүлхэ арга олгохо уласхоорондын конференци зарлахын тула Советскэ Союзай, Алжирай ба бусад оронуудай хамтын хүсэлэл оролдолгонуудые эдэбхижүүлхэ шухала гэжэ хөөрэлдөөнүүдтэ хабаадагшад тэмдэглэбэ.

Хөөрэлдөөнэй үедэ бэеэ даахан байдалтай Ливиин гүрэндэ эсэргүүгээр США-гай үүдхэhэн ээрхэг түримхэй ябуулганууд эрид буруушаагдаhан, энэ хүндэ хүшэр үе сагта Ливиин арадтай hанал нэгэтэй байhанаа батадхагдаа. Хөөрэлдөөнэй үедэ ядерна дайнай аюулые зайсуулан сарахын, уласхоорондын аюулгүй байдалые бэхижүүлхын, бэеэ даахан байдалай ба социальна дэбжэлтын талаар арадуудай эрхэнүүдые хангахын түлөө тэмсэлдэ түрүү үзэлтэй, эб найрамдалда дуратай бүхы хүсэнүүдэй харилсаа холбооe бэхижүүлхэ гээшэ ехэ удха шанартай гэжэ тэмдэглэгдэбэ.

* * *

М. С. Горбачев Ш. Бенджедидтэй энэл үдэр Кремль соо дахинаа уулзаба.

Хани барисаата хоёр оронои ба арадуудай хоорондохи харилсаанай амжалтатайгаар хүгжөөгдэжэ байhанда М. С. Горбачев, Ш. Бенджедид үндэр сэгнэлтэ үгэбэ. Хоёр гүрэнэй ба партиин хүтэлбэрилэгшэдэй хоорондохи харилсаанда, совет-алжир бүхы хөөрэлдөөнүүдэй ябасада хабаатай этигэл найдалай, үгээ ойлголсолгын оршон байдалда уулзалга үнгэрбэ гэжэ сэдьхэлээ ханажа байhанаа тэдэнэр мэдүүлээ.

СССР-эй болон Алжирай хоорондохи харилсаан хоёр гүрэнэй удаан болзоройо аша туhын үндэhэ hуури дээрэ байгуулагдана, саашанхи аги бүхы хүгжэлтын hайн хараа түсэбүүдтэй байна. Эдэ харилсаануудта тохёолдоhон али бүхы асуудалнууд хани барисаата оронуудай хоорондо мэтээр шиидхэгдэхэ ёhотой.

Хөөрэлдөөнэй үедэ хоёр талын харилсаанай эгээл шухала асуудалнууд, хоёр оронои аша туhада хабаатай нютагай орёо зорилгонууд, мүнөө үеын уласхоорондын байдал хөөрэлдөөнэй үедэ зүбшэн хэлсэгдэбэ.

* * *

КПСС-эй Центральна Комитет, СССР-эй Верховно Соведэй Президиум болон СССР-эй правительство хүндэтэ айлшанай хүндэлэлдэ Кремлиин Ехэ ордон соо сайлалга хэбэ.

Нүхэд М. С. Горбачев, А. А. Громыко, Н. И. Рыжков, Э. А. Шеварднадзе, П. Н. Демичев, С. Л. Соколов, Н. В. Талызин, А. Ф. Добрынин, А. Н. Яковлев болон бусад тусхай тушаалтад сайлалгада хабаадаа.

Хани барисаанай оршон байдалда үнгэрhэн сайлалга дээрэ М. С. Горбачев, Ш. Бенджедид үгэ хэлээ. Тэдэнэй хэлэhэн үгэнүүд ехэ анхаралтайгаар шагнагдажа, удаан үргэлжэлhэн альга ташалгаар нэгэнтэ бэшэ угтагдаба.

* * *

АНДР-эй хүтэлбэрилэгшэ В. И. Ленинэй Мавзолейдэ хүрэжэ, венок табиба. Кремлиин ханын дэргэдэ Танигдаагүй солдадай хүүр дээрэ мүн лэ венок табигдаhан байна.

(ТАСС).

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

БУРЯАДАЙ ГҮРЭНЭЙ Д. БАНЗАРОВАЙ НЭРЭМЖЭТЭ БАГШАНАРАЙ ИНСТИТУДАЙ СТУДЕНТНЭРЭЙ ДУУ, ХАТАРАЙ «БАЙКАЛЬСКИЕ ВОЛНЫ» ГЭЖЭ АРАДАЙ АНСАМБЛИИЕ БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ ХҮНДЭЛЭЛЭЙ ГРАМОТААР ШАГНАХА ТУХАЙ

Уран hайханай hайн дуранай зохёохы ажалые хүгжөөлгэдэ түйлаhан амжалтануудайнь, республикада багшанарай кадрнуудые бэлдэлгэдэ эдэбхитэйгээр хабаадалсаhанайнь түлөө, байгуулагдаhаар 25 жэлэйнь ойтой дашарамдуулан, Буряадай гүрэнэй Д. Банзаровай нэрэмжэтэ багшанарай институдай дуу, хатарай ансамблиие Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Хүндэлэлэй грамотаар шагнаха.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ А. БАДИЕВ.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь А. БЕРЕЩИНОВ.

Улаан-Үдэ, Соведүүдэй байшан.

1986 оной мартын 27.

ШАГНАЛ

Уран hайханай hайн дуранай зохёохы ажалые хүгжөөлгэдэ габьяатай байhанайнь түлөө Буряадай гүрэнэй Д. Банзаровай нэрэмжэтэ багшанарай институдай ансамблиие хүгжэмэй талаар хүтэлбэрилэгшэ Александр Николаевич **Андреевтэ Буряадай АССР-эй соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ** гэhэн хүндэтэ нэрэ зэргэ олгохо.

* * *

Олон жэлэй туршада hайнаар ажаллаhанайнь, ниитын ажалда эдэбхитэйгээр хабаадаhанайнь түлөө, түрэhөөр 50 наhа гүйсэhэнтэйнь дашарамдуулан, Кабанскын районой «Байкал» колхозой түрүүлэгшэ Александр Алексеевич **Суворовые** Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиум **Хүндэлэлэй грамотаар** шагнаба.

* * *

Совет, ажахын органуудта олон жэлэй туршада аша үрэтэйгөөр ажаллаhанайнь түлөө, түрэhөөр 50 наhа гүйсэhэнтэйнь дашарамдуулан, арадай депутадуудай Захааминай районно Соведэй гүйсэдхэхэ комитедэй секретарь Татьяна Цыреновна **Жигжитовае** Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиум **Хүндэлэлэй грамотаар** шагнаба.

АРАД ЗОНДОО ҮНЭН СЭХЭЭР АЛБА ХЭЛГЭ

Сергей Миронович Кировэй түрэhөөр 100 жэлэй ой гүйсэбэ. Энэ элитэ ехэ партийна ба гүрэнэй ажал ябуулагшын нэрэ совет хүнүүдтэ үнэтэй сэнтэй, тэрэнэй нэрэ хүндэ арад түмэнэй зүрхэ сэдьхэлдэ дүтэ юм. Тэрэнэй нэрэ манай Эхэ оронои түүхэдэ хэтын хэтэдэ бэшэгдэнхэй. С. М. Киров хадаа арад зондо революционно ёhоор алба хэлгын гэршэ жэшээ болоhон, бүхы хүсэ шадалаа шэнэ обществые байгуулгада сүм зорюулhан большевигүүд-ленинецүүдэй алдарта хүнүүдэй тоодо ородог байгаа. Тэрэ мүнөө үеын тодорхой зорилгонууд соо партиин стратегическэ, программна зорилгонуудые шиидхэхэ харгы замые хаража шададаг хүн байгаа. С. М. Кировэй хүдэлмэриин гурим болон онол арганууд КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь М. С. Горбачевой партиин XXVII съездэ хэhэн КПСС-эй ЦК-гай Политическэ элидхэл дотор тодорхойлогдоhон ехэ хубилалтануудай, шэнэ зохёон байгуулхы зорилгонуудай үе сагта гайхалтай зохидоор таарандана.

Сергей Миронович Кировэй түрэhөөр 100 жэлэй ойдо зорюулагдаhан Москвагай ажалшадай түлөөлэгшэдэй баярай суглаан мартын 27-до Москвада, Союзуудай байшангай Колонно зал соо болобо.

Нүхэд Л. Н. Зайков, Б. Н. Ельцин, М. В. Зимянин суглаанай президиумдэ hууба. Партиин ветерануд, партийна, совет болон ниитын эмхинүүдэй түлөөлэгшэд эндэ байлсаа.

КПСС-эй ЦК-гай дэргэдэхи Марксизм-ленинизмын институдай ректор академик А. Г. Егоров элидхэл хэхэдээ, дүлэтэ большевигэй революционно ажал ябуулгые элирхэйлэн харуулhан байгаа. Манай үе сагай агууехэ уг зорилгонуудай түлөө тэмсэлдэ олониитые хүтэлбэрилхэ талаар большевистскэ партиин дүй дүршэл тэрэнэй ажал ябуулгада элсүүлэн нэбтэрүүлэгдэнхэй байгаа гэжэ элидхэлшэ тэмдэглээ. Энэ дүй дүршэлынь буурашагүй удха шанартай юм. С. М. Киров ажал хэрэгүүдээрээ, ленинизмдэ үнэн сэхэ байлгаараа оронойнгоо коммунистнуудай, ажалшадай дунда асари ехэ нэрэ хүндэтэй болоhон намтартай. Ленинградай партийна организацида хүдэлхэ үедэнь тэрэнэй партийча хүтэлбэрилэгшын мүхэшэгүй шэнжэ шанарнууд тодо хурсаар элирээ hэн. 1930 ондо тэрэ ВКП(б)-гэй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүнээр, 1934 ондо ВКП(б)-гэй ЦК-гай секретаряар, эмхидхэлэй бюрогой гэшүүнээр hунгагдаа hэн.

С. М. Киров шэнги хүнүүдэй ажал хэрэгүүд, ухаан бодол партийна хүдэлмэриин ёhотойл ленинскэ гуримда хабаатай. Энэнь Коммунис партиин үнэтэ шухаг баялиг мүн. Манай парти болон гүрэнэй элитэ ехэ ажал ябуулагшадай дурасхаалда, шэнэ общество байгуулха хэрэгтэ тэдэнэй сэгнэшэгүй хубитаяа оруулжа байhанда үнэн зүрхэнэй талархалаа мэдүүлхэ зуураа коммунистнууд, бүхы совет хүнүүд тэдэнэрhээ революционно шунал абьяаста, коммунис этигэл найдалда, пролетарска интернационализмда, партиин хэрэгтэ хизааргүй үнэн сэхэ байлгада hуралсана.

Эдэ бүгэдэ мүнөө үеын элдэб янзын, орёо шухала зорилгонуудые шиидхэлгэдэ, КПСС-эй XXVII съездын шиидхэбэринүүдээр зэбсэгжүүлэгдэhэн оронoймнай коммунизм тээшэ дабшалгын шухала, харюусалгатай шатада оролгодо ехэ удха шанартай байна. Саашадаа бэелүүлхэ орон доторoймнай, уласхоорондын политикын үйлэ хэрэгүүдэй үргэн ехэ, орёо нарин байлга партийна хүтэлбэриин хэмжээндэ бүри шэнэ, үндэр ехэ эрилтэнүүдые табина, үзэл сурталай, эмхидхэлэй ба ажахын хүдэлмэриин шэнэ аргануудые шудалха шухала байhыень батална.

Ленинскэ hургуулиин хүтэлбэрилэгшэдэй жэшээ дээрэ парти шэнэ үетэниие хүмүүжүүлнэ, КПСС-эй гэшүүнэй нэрэ зэргые, удха шанарые бүри үндэhэ дээрэ үргэнэ. Сергей Мироновач Кировэй бүхы ажаябадалаа зорюулhан хэрэг манай партиин, совет хүнүүдэй оронойнгоо социально-экономическа хүгжэлтын хурдадхалгын түүхэтэ зорилгонуудые шиидхэжэ байдаг манай партиин, совет хүнүүдэй хэрэгүүдтэ үргэлжэлүүлэгдэжэ байна.

(ТАСС).

ШӨӨ НЭГЭ ЛАУРЕАТ

КПСС-эй гэшүүн Сергей Доржиев Ивалгын районой ... совхоздо арбаад жэлээ механизатораар ... Тэрэ жэл бүри ... нүхэдэйнгөө дунда шалгаржа, түсэбөө хододо үлүүлэн дүүргэдэг заншалтай.

1933 ондо таряа хуряалгын үедэ дүршэл ехэтэй механизатор 70 904 центнер ороохо сохижо, районой чемпион болоhон байна. Үнгэрэгшэ жэлдэ луговодоор хүдэлжэ, Юрий Зоригтуев нүхэртэеэ 260 гектар сабшалангай гектар бүриhөө 30 центнер үбhэ хуряагаа.

Сергей Доржиевич ВЛКСМ-эй ЦК-гай «Ажалай габьяа», «Алтан хоолос», «Залуу гвардеец» гэжэ тэмдэгүүдээр шагнагдаа.

Социалис мүрысөөндэ үндэр үрэ дүнгүүдые түйлаhанайнгаа түлөө С. Д. Доржиев Ленинскэ комсомолой шангай лауреат гэhэн нэрэ зэргэдэ hаяхан хүртэбэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Ленинскэ комсомолой шангай лауреат С. Д. Доржиев.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

СССР-эй ОБОРОНЫН МИНИСТРЭЙ ПРИКАЗ

1986 оной мартын 25. № 68 Москва хото.

АЛБА ХЭХЭ БОЛЗОРОО ДҮҮРГЭhЭН СЭРЭГЭЙ АЛБАТАДЫЕ 1986 ОНОЙ АПРЕЛЬ—ИЮНЬ hАРАНУУДТА СССР-эй ЗЭБСЭГТЭ ХҮСЭНҮҮДhЭЭ ТАБИХА ТУХАЙ, МҮН СЭРЭГЭЙ БОДОТО АЛБАНДА ЭРХЭТЭДЫЕ ЭЭЛЖЭЭТЭ ГУРИМААР ТАТАХА ТУХАЙ

«Бүгэдэ ниитын сэрэгэй уялга тухай» СССР-эй Хуулитай зохилдуулан **захирхамни:**

1. Сэрэгэй бодото алба хэхэ болзороо дүүргэhэн сэрэгэй албатадые 1986 оной апрель—июнь hаранuудта Совет Армиин, Далайн-Сэрэгэй Флодой, хилын харуулай ба дотоодын сэрэгүүдhээ запаста табиха.

2. Сэрэгэй алба хаагшадай запаста табигдаhантай дашарамдуулан, тус приказай нэгэдэхи пункттай зохилдуулжа, албанда татагдаха үдэр хүрэтэр 18 наhатай болоhон, татагдаха болзоройнь хойшолуулагдахагүй эрхэтэдые, тэрэшэлэн таталгын хойшолуулагдаhан болзоройнь дүүрэhэн аха наhанай эрхэтэдые Совет Армиин, Далайн-Сэрэгэй Флодой, хилын харуулай ба дотоодын сэрэгүүдэй бодото албанда татаха.

3. Энэ приказые бүхы ротонуудта, батарейнүүдтэ, эскадрилинуудта, корабльнууд дээрэ соносхохо.

СССР-эй оборонын министр Советскэ Союзай Маршал С. СОКОЛОВ.

ЗУНАЙ САГТА ОРОЛГО

Мартын 30-най воскресениин үдэр Советскэ Союзай бүхы газар дээрэ зунай сагта оролго болохо гээд СССР-эй Ниитэ нэгэн сагай болон эталонно частотагай гүрэнэй комисси мэдээсэнэ.

Часай стрелкые нэгэ час урагшань болгожо, мартын 30-най 2 часта зунай сагта оролго бэелүүлэгдэхэ.

ҮЗЭЛ СУРТАЛАЙ ХҮДЭЛМЭРИ

ХОДОО АЖАЛШАДАЙ ДУНДА

Ажалшадай гүн соо ябаха, һанал бодолнуудыень мэдэхэ, олон түмэниие зоригжуулха, тэдэнтэй үгэеэ ойлголсожо, этигэл найдабариинь гүйсэд дүүрэнээр эзэлэн абажа шадаха, хүнүүдые хойноо дахуулха — ленинскэ эдэ заабаринууд Тимлюйн асбоцементын хэрэгсэлнүүдэй заводой үзэл сурталай хүдэлмэриин эдэбхитэдэй ажал ябуулгые тодорхойлдог гээшэ. Мүн КПСС-эй XXVII съезд дээрэ үнэн үгые политическэ, экономическа, социальна алхамуудтай холбон нэгэдүүлээ һаа, удха шанарынь зуу дахин дээшэлхэ зэргэтэй гэжэ онсо тэмдэглэгдээ һэн.

Ниитэ-ойлгууламжын хүдэлмэридэ эндэ ехэ анхарал хандуулдаг юм. Партбюрогой шиидхэбэрээр 65 агитаторые нэгэдүүлһэн 10 агитколлектив заводто байгуулагданхай. Тэдэнэр мүнөө халаан, бригада бүхэндэ хүдэлнэ. Агитколлективүүдые бүридүүлхэдээ, агитаторнуудай эрдэм һуралсал, абьяас, шадабари, хүдэлмэриин дүй дүршэл, политическэ бэлэдхэл хараада абтаа юм. Тэдэнэй дунда мастернууд, түрүү хүдэлмэришэд, инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэд, тэрэ тоодо КПСС-эй 36, комсомолой 12 гэшүүн ородог байна. Агитколлективүүдэй хүтэлбэрилэгшэдые шэлэн ололгодо онсо анхарал хандуулагдаһан байгаа.

Нилээд удаан бэдэрһэнэй, зүбшэн хэлсэһэнэй удаа заводой партбюро ойлгууламжын хүдэлмэриие хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэдэй хабаадалгатайгаар эмхидхэхэ ёһотой гэжэ шиидхээ һэн. Тиигэжэ цехэй начальнигууд агитколлективүүдэй хүтэлбэрилэгшэдээр томилогдоһон байна. Заводой агитколлективые юрэнхы дээрэнь хүтэлбэрилгые директор В. И. Струневич бэелүүлдэг гээшэ.

Партийна бюрогой шиидхэбэриин зүб байһаниие ажабайдал гэршэлэнхэй. Үйлэдбэриин гү, али ниитэ-политическэ удха шанартай ямаршье асуудалай завод дээрэ шиидхэгдэхэдэ, агитаторнууд тэрээндэ эдэбхитэйгээр хабаададаг юм.

Жэшээнь, үшөө арбан нэгэдэхи табан жэлэй эхиндэ заводой партбюро болон захиргаан предприятиие һэльбэн шэнэлэлгын, техническэ талаарнь шэнээр зэбсэгжүүлгын гол шэглэлнүүдые тодорхойлоо һэн. Тэрэнэй ёһоор имагтал техническэ зорилгонуудые шиидхэхэтэй сасуу предприятиин ажалшадай дунда ойлгууламжын ехэ хүдэлмэри ябуулагдажа, агитаторнууд тэрээндэнь эдэбхитэйгээр хабаадаа юм. Бүхы цехүүд, халаануудта хөөрэлдөөнүүд үнгэргэгдэжэ, техническэ талаар шэнээр зэбсэгжүүлгын, шэнэлэн һэльбэлгын булюу талаанууд элирүүлэгдэжэ, бүхэдөө предприятида болон хүдэлмэришэн бүхэндэ энэнь ямар ашагтай байхаб гэжэ тодорхой жэшээнүүд дээрэ харуулагдаа. Иигэжэ бүхы юумэсэ урид лаблан тодорхойлоод, һэльбэн шэнэлэлгээ заводойхид эхилһэн байгаа. Имагтал энээнэй ашаар һэльбэн шэнэлэлгэдэ эндэ гаргашалагдаһан капитальна һомололгонуудай жэл бүриин хэмжээн ниитэ гаргашануудай 56 процентдэ хүргэгдэһэн байгаа гэхэ гү, али энэнь районой бусад предприятинуудта орходоо хоёр дахин ехэ болоно. Үйлэдбэриин талмайнуудые бүри дүүрэнээр ашаглаһанай эсэстэ долгитоһон шифер гаргаха технологическа шэнэ линни тодхогдоһон, мүн ажалай эмхидхэл болон технологическа процессто хубилалтануудые оруулһанай үндэһөөр ажалайнгаа бүтээсые 37 процентээр, харин эрхим шанартай продукци гаргалгые 13 процентээр коллектив дээшэлүүлжэ шадаа.

Заводой агитаторнууд шэнэ юумэнэй түлөө габшагайгаар тэмсэдэг, нэн түрүүн бэрхэшээлнүүдэй тохёолдоһон ушарта онсо оролдолго гаргадаг заншалтай юм. Завод дээрэ долгитоһон шифер гаргалгын хороходо, хангалтагүй энэ байдал усадхахын тула тус участогта коммунист В. М. Козулин эльгээгдээ һэн. Үйлэдбэриин уялгануудһаа гадна тэрэ цехэй агитколлективые хүтэлбэрилдэг үүргэтэй юм. Тэрэ нэн түрүүн кадрнуудые хубаарилан табилгаһаа хүдэлмэреэ эхилһэн байна. Гээгдэлдэ ороһон халаануудта коммунист-агитаторнууд эльгээгдэбэ. Тиигэжэ халаан, бригада бүхэндэ агитаторнууд хүдэлдэг болоо.

Агитаторнуудай ябуулдаг хүдэлмэриин ашаар цехэй партийна организаци ажалай журам бэхижүүлхэ хараа шэглэлээ бүри найдамтайгаар бэелүүлдэг болонхой. Имагтал хөөрэлдөөнүүд үнгэргэгдэнэ бэшэ, харин гээгдэлдэ орогшодтой, ажалдаа хайша хэрэгээр хандагшадтай, ажалһаа һаатагшадтай тус тустань хүдэлмэри ябуулагдана. КПСС-эй XXVII съезд дээрэ хэһэн Политическэ элидхэл соогоо нүхэр М. С. Горбачев энэ хүдэлмэриие хүмүүжүүлгын тон шухала шэглэл һалбари гэжэ тодорхойлоо һэн.

Оньһон түхеэрэлгэнүүдые һэльбэн шэнэлэлгые болон заһабарилгые цехэй агитаторнууд сэхэ хиналтадаа абанхай.

Социалис мүрысөө эмхидхэхэ талаар аман үгын эдэбхитэд ойлгууламжын горитой хүдэлмэри ябуулаа. Мүрысөөнэй дүнгүүд агитаторнуудай үнгэргэдэг хөөрэлдөөнүүдэй үедэ, тэдэнэй гаргаһан бюллетеньнүүд соо ходо согсологдожо байдаг. Заводой партбюро агитаторнуудай ябуулдаг хүдэлмэриин тоосоонуудые оло дахин шагнажа, долгитоһон шифер шанартайгаар, ехээр үйлэдбэрилхын түлөө ажалай мүрысөө эмхидхэхэ талаар тэдэнэй гаргаһан үүсхэлнүүдые ходо дэмжэдэг байгаа.

Тиигэжэ түрүүшын амжалта туйлагдаһан юм. Партиин XXVII съездын хүндэлэлдэ бүри нёдондо абтаһан жэлэйнгээ социалис уялгануудые 1-дэхи цехэй коллектив болзорһоо урид декабриин 23-да дүүргээ һэн. Энээндэ агитколлективэй оруулһан хубитань ехэ байха. Залуу коммунист, агитатор А. П. Маслюк имагтал өөрынгөө участок дээрэ технологи сахилгын, оньһон түхеэрэлгэнүүдые харууһалалгын хойноһоо наринаар сахяа бэшэ, харин ажалые эмхидхэлгын түрүү онол аргануудые нэбтэрүүлхэ хэрэгтэнь В. И. Контролиин халаанда туһа хүргэжэ, тэдэнэр жэлэй түсэбһөө гадуур шиферэй 2800 условно хэһэгүүдые гаргаад, нёдондоной декабриин 26-да табан жэлэйнгээ түсэбые дүүргээ һэн.

Заһабарилга-барилгын цехэй А. И. Филиппов түрүүтэй агитаторнууд һайнаар хүдэлнэ. Цехэй коллектив нёдондо хоёр үдэрэй туршада алмагдаһан материалнууд дээрэ хүдэлжэ гараһан байгаа. Агитаторнуудай оролдолгоор ажалһаа һаатаха ушарнууд эндэ үзэгдэхэеэ болинхой. Эдэ бүгэдын ашаар цехэй коллектив хамһабариин цехүүдэй дундахи мүрысөөндэ нэгэнтэ бэшэ эрхимлэһэн, мүн түсэбүүдээ 110—120 процент ходо дүүргэжэ байдаг гээшэ.

Ананий Иннокентьевич табиһан зорилгоёо нэтэрүүгээр бэелүүлдэг, коллективэйнгээ гэшүүдтэ эрилтэ ехэтэйгээр хандадаг, зоноор үгэеэ ойлголсодог хүн юм. Тэрэ иигэжэ хөөрэнэ: «Агитаторнууд нэн түрүүн эсэсэй үрэ дүнгүүдые элеэр харуулжа, тодорхой жэшээнүүдтэ түшэглэн, хүнүүдые үгэдөө этигүүлхэ ёһотой». Жэшээнь, бүри съездын урда тээ СССР-эй Экономическа ба социальна хүгжэлтын гол шэглэлнүүдые цех соогоо зүбшэн хэлсэлгын үедэ А. И. Филиппов үйлэдбэриин ашаг үрые дээшэлүүлгэдэ, эрдэм-техникын дэбжэлтын туйлалтануудые нэбтэрүүлгэдэ, түүхэй эд, материалнуудые алмалгада ехэ анхарал хандуулһан байгаа. Зүбшэн хэлсэлгын үедэ үгэ хэлэһэн хүдэлмэришэд модо болбосоруулгын хуушарһан станогуудые һэлгэхэ, зарим участогуудта бага оньһожоруулга нэбтэрүүлхэ дурадхалнуудые оруулаа һэн. Һүүлшын дурадхал бэелүүлһэнэй ашаар листоформовочно машинануудые заһабарилга дээрэ ажалай гаргашанууд горитой доошолуулагдаа юм.

Үнгэрэгшэ оной эсэстэ заводой партийно-ажахын эдэбхитэдэй суглаан дээрэ 1986 оной социалис уялганууд баталагдажа, «Партиин XXVII съездын нээгдэхэ үдэр болотор хоёр һарын даабаринуудые дүүргэхэ» гэжэ тэрээн соо бэшэгдэһэн байна. Энэ зорилгые амжалтатайгаар дүүргэхын тула үзэл сурталай хүдэлмэриин бүхы шатанууд элсүүлэгдэжэ, заводой агитаторнууд ойлгууламжын ехэ хүдэлмэри дүүргээ һэн. КПСС-эй XXVII съездын жэлдэ гээгдэгшэдгүйгөөр хүдэлхэ уряа онсо удхатай.

Предприятида ябуулһан хүдэлмэриин түрүүшын дүнгынь эли болонхой. Заводой коллектив 1986 оной февралиин 20-до хоёр һарынгаа түсэбые дүүргэжэ шадаа.

Байгша ондо шифер бүтээгшэдэй урда ехэ зорилгонууд табигданхай. Арбан хоёрдохи табан жэлэй түрүүшын жэлэй түсэбые тэдэнэр декабриин 28-да дүүргэж, тэрээнһээ гадуур шиферэй 300 мянганһаа бага бэшэ хэһэг бүтээхэ уялга абаа юм. Предприятиие шэнээр зэбсэгжүүлхэ болон һэльбэн шэнэлхэ талаар хэмжээнүүд саашадаа бэелүүлэгдэжэ үргэлжэлхэ. Энэ зорилгоор 330 мянган түхэригэй капитальна гаргашанууд һомологдонхой. Алмалтын гуримые наринаар сахиһанай ашаар 1000 тонно цемент, 150 тонно асбест алмагдаха. Ажалай бүтээсэ түсэбһөө гадуур 0,5 процентээр дээшэлүүлэгдэхэ.

Заводой партбюро, урданайхидаал адли, бэелүүлхэ зорилгонуудаа агитаторнуудай оролдолгоор хүн бүхэнэй ой ухаанда хүргэжэ, гэшүүн бүхэнэй хубитые тодорхойлхо уялгатай. Заводой агитаторнуудай һаяхан болоһон семинар дээрэ ойлгууламжын хүдэлмэриие улам шангадхажа, добтолхы шэглэлтэй болгохо зорилго табигдаа. КПСС-эй XXVII съезд дээрэ табигдаһан эрилтын ёһо.р мүнөөнэй байдалай шанга, хурса, эрид хубилалтын шэнжэтэй байһаниие хүн бүхэндэ ойлгуулха гээшэ агитаторнуудай нэн түрүүшын уялга болоно бшуу.

М. ЖАРКОВ,
КПСС-эй обкомой инструктор.

ПАРТИЙНА АЖАБАЙДАЛ
Товшо мэдээсэл

ЭЭЛЖЭЭТЭ ҺУРАЛСАЛ

КПСС-эй Яруунын райком партийна эхин организацинуудай секретарьнарай семинар үнгэргэбэ. КПСС-эй XXVII съездын шиидхэбэринүүдые бэелүүлхэ талаар партийна организацинуудай зорилгонууд тухай элидхэл партиин райкомой секретарь С. С. Сахаев хэбэ. Мүн энэ семинар дээрэ партиин райкомой эмхидхэлэй таһагые даагша Ц. Б. Батуев, агитаци болон пропагандын таһагые даагша Н. Г. Кугаевский, бусад үгэ хэлэһэн байна.

Удаань «Комсомольский» совхозой партбюрогой секретарь В. Ф. Князев, «Улаан-Туяа» совхозой партбюрогой секретарь Б. Ц. Цыбиков гэгшэд ооһэдынгоо хүдэлмэриин дүй дүршэл тухай хөөрэжэ үгэбэ.

Энэл үдэр совет хүдэлмэришэдэй районно семинар үнгэргэбэ. Райгүйсэдкомой түрүүлэгшэ Л. Ц. Цыдыпов элидхэл хэбэ. Соведүүдэй эмхидхэлэйниитэ хүдэлмэриин байдал болон тэрэниие саашадань һайжаруулха хэмжээнүүд тухай райгүйсэдкомой секретарь А. Ц. Сультимов хөөрөө.

Ж. ЦЫДЫПОВ.

ПАРТИЙНА ЭДЭБХИТЭДЭЙ СЕМИНАР

Эдэ үдэрнүүдтэ КПСС-эй обкомой пропагандистнуудай бүлэг Хойто-Байгалай районой ажалшадтай уулзажа, КПСС-эй XXVII съездын материалнуудаар лекци, хөөрэлдөөнүүдые үнгэргэбэ. Тиихэдэ Северобайкальск хото, Нижнеангарск тосхоной үзэл сурталай эдэбхитэдтэй семинар үнгэргэһэн байна.

«КПСС-эй XXVII съезд совет обществын хүгжэлтын шэнэ хубилалтын шата тухай» гэһэн асуудалаар партиин обкомой лектор В. И. Помулев лекци уншаа. Тиихэдэ философиин эрдэмэй доктор, профессор В. В. Мантатов «КПСС-эй XXVII съезд эрдэм-техникын дэбжэлтын социальна гол шухала асуудалнууд тухай» гэһэн элидхэл хээ. Философиин эрдэмэй доктор, профессор В. И. Затеев, түүхын эрдэмэй кандидат В. М. Пытин гэгшэд баһал шухала лекцинүүдые уншажа, суглаарагшадые һонирхуулһан байна.

К. ЭРХИТУЕВ.

ЗОРИЛГОНУУД ЗҮБШЭГДЭБЭ

КПСС-эй Баргажанай райком партийна эхин организацинуудай зүблөө үнгэргэжэ, КПСС-эй XXVII съездын шиидхэбэринүүдые бэелүүлхэ талаар тэдэнэй дүүргэхэ түрүүшын ээлжээнэй зорилгонуудые зүбшэн хэлсэһэн байна.

Энэ зүблөөнэй урдахана партиин райкомой бюро дээрэ КПСС-эй XXVII съездын шиидхэбэринүүдые бэелүүлгые хангаха талаар партиин райкомой эмхидхэлэй-политическэ хэмжээнүүд баталагдаһан байгаа. Зүблөөндэ хабаадагшадые эдэ хэмжээнүүдтэй партиин райкомой нэгэдэхи секретарь В. Б. Базаров танилсуулаа.

Эдэ хэмжээнүүд соо эмхидхэлэй-партийна болон үзэл сурталай хүдэлмэридэ, эрдэм-техникын дэбжэлтые хурдадхаха, социальна программа бэелүүлхэ асуудалнуудта онсо анхарал хандуулагдаа. Парткомууд, партийна эхин организацинууд, арадай депутадуудай районно, поселково, сельскэ Соведүүдэй гүйсэдкомууд, РАПО болон профсоюзуудай райкомуудые партиин XXVII съездын шиидхэбэринүүдые бэелүүлхэ талаар ооһэдынгоо хэмжээнүүдые хараалхыень КПСС-эй райкомой бюро уялгалба.

Энэ зүблөөндэ КПСС-эй обкомой бюрогой гэшүүн, арадай хиналтын республиканска комитедэй түрүүлэгшэ И. М. Пытин хабаадажа, үгэ хэлээ.

Л. ЛИНХОЕВ,
КПСС-эй райкомой эмхидхэлэй таһагые даагша.

КПСС-эй XXVII СЪЕЗДЫН ШИИДХЭБЭРИНҮҮ[Д]

АЖАЛ ЯБУУЛГЫН ХҮТЭЛБЭРИ БОЛГОХО

КПСС-эй XXVII СЪЕЗДЫН ДҮНГҮҮД[ЭЭР] ҮНГЭРГЭГДЭХЭ ЭЛИДХЭЛНҮҮДЭЙ, ЛЕКЦИНҮҮД БА ХӨӨРЭЛДӨӨНҮҮДЭЙ ЖЭШЭЭТЭ ТЕМАТИКА

КПСС-эй XXVII съезд — ороной ажабайдалда, мүнөө үеын бүхы дэлхэй дээрэхи байдалда эрид хубилалтын үе сагта бэелүүлэгдэхэ стратегическэ шиидхэбэринүүдэй съезд.

Партиин XXVII съездэдэ КПСС-эй ЦК-гай Политическэ элидхэлэй шэнэ шэнжэ шанар. КПСС-эй XXVII съездын шиидхэбэринүүдэй теоретическэ удха шанар.

КПСС-эй XXVII съездын хүдэлмэри, һургаал заабаринууд болон үрэ дүнгүүд — партиин ленинскэ ёһо заншалнуудые хүгжөөлгэ, партийна залан сэхэ байлгын, большевистскэ үнэн зүбэй бодото бэелэл мүн.

КПСС-эй XXVII съездын шиидхэбэринүүдэй үндэһөөр марксистско-ленинскэ философиин политэкономиин ба научна коммунизмын гол шухала асуудалнууд.

Ороной социально-экономическа хүгжэлтые хурдадхалга, дэлхэй дээрэ амгалан тайбан байдалые бэхижүүлгэ — КПСС-эй XXVII съездын генеральна хараа шугам.

Партиин генеральна хараа шэглэлые зохёон абалгада апрелиин Пленумэй хараа шугамай үүргэ, удха шанар.

КПСС-эй Программын шэнэ найруулга — ороной социально-экономическа хүгжэлтые хурдадхаһанай үндэһөөр социализмые түсэбэй ёһоор, али бүхы талаарнь нарижуулан һайжаруулгын, саашадаа коммунизм тээшэ дабшалгын программа мүн.

Социализмын эрхэ байдалай үйлэдбэрилгын хүсэнүүдэй ба үйлэдбэриин харилсаануудай диалектикэ.

Ажабайдалай бүхы шатануудта үндэһэн хубилалтануудые хэлгэ, совет обществые тон шэнэ шатада гаргалга — түүхэтэ удха шанартай зорилго мүн.

1986—1990 онуудта болон 2000 он хүрэтэрхи үедэ СССР-эй Экономическа ба социальна хүгжэлтын гол шэглэлнүүд.

Үйлэдбэриие эршэдхэхэ, продукциин шанар ба ашаг үрые дээшэлүүлхэ талаар эрид эрьелтэ — КПСС-эй стратегическэ хараа заабари мүн.

Эрдэм-техникын дэбжэлтые эршэмтэйгээр хурдадхалга, арадай ажахые шэнэдхэн хубилгалга — үйлэдбэриин ашаг үрые дээшэлүүлхэ гол эрхэ нүхэсэл.

Эрдэм ухаан ба ороной социально-экономическа хүгжэлтые хурдадхалга.

Ажалай бүтээсые дэлхэй дээрэхи эгээл үндэр дээдэ хэмжээндэ гаргаха харгы замууд тухай.

Байгууламжын ба удаан болзорой урьһаламжын политикые нарижуулан һайжаруулгын гол шэглэлнүүд.

Машина бүтээлгын эршэ дэлисые хурдадхалга — арадай ажахын бүхы һалбаринуудта эрдэм-техникын дэбжэлтын үндэһэ һуури.

Продукциин шанарые Эсэгэ ороной ба дэлхэйн эрхим туйлалтануудай хэмжээндэ гаргаха.

Эдеэ хоолой асуудалые шиидхэлгэ — түрүүшын ээлжээнэй зорилго.

КПСС-эй XXVII съезд эдеэ хоолой налог татабари тухай Ленинэй һургаалые мүнөөнэй эрхэ байдалда тааруулан, зохёохы ёһоор хэрэглэхэ тухай.

Ажахы эрхилэлгые шэнэдхэн хубилгалгын, хүтэлбэрилгын нэгэн бүхэли, ашаг үрэ ехэтэй, таарамжатай һайн гурим байгуулгын гол шэглэлнүүд.

Түсэбтэ арбан хоёрдохи табан жэлэй зорилгонууд, онсо илгаанууд.

Арадай ажахын бүхы нөөсэнүүдые ашаг үрэ ехэтэйгээр хэрэглэхэ.

Обществын бүхы гэшүүдэй һуудал байдалые һайжаруулга, тэдэниие али бүхы талаарнь хүгжөөлгэ — КПСС-эй программа зорилго мүн.

КПСС-эй XXVII съезд партиин-эдэбхитэй, хүсэн түгэс, ниитэ нэгэн социальна политика, социально-соёлой һалбарида шууд сэхэ хубилалта хэхэ тухай.

Социально-ангиин ба национальна харилсаае нарижуулан һайжаруулга.

Социализм — арадай зохёон байгуулхы ажал ябуулга. Хүнэй эдэбхи үүсхэлэй шиидхэхы үүргэ.

Социальна үнэн зүб байлга — арадай бата нэгэдэлэй, обществын политическэ тогтууритай байлгын, хурдан түргэн хүгжэлтын шухала эрхэ нүхэсэл мүн.

КПСС-эй XXVII съезд ажалай хэмжээнэй ба хэрэглэмжын хэмжээнэй хойноһоо, ажал хэнгүй ашаг олзо абаха ябадалтай тэмсэлэй хойноһоо хиналтаяа шангадхаха шухала байһан тухай.

Арад өөрыгөө социалис гуримаар хүтэлбэрилгые хүгжөөлгэ — совет обществын политическэ байгуулалтые хүгжөөлгын стратегическэ хараа шэглэл.

КПСС — арадай өөрыгөө социалис гуримаар хүтэлбэрилгые хүгжөөлгын гол хүсэн, бата найдал, ниитын-политическэ ооһэдөө ооһэдыгөө хүтэлбэрилдэг эмхиин эгээл дээдэ түхэл шэнжэ.

КПСС-эй XXVII съезд арадай депутадуудай Соведүүдэй үүргын саашадаа ургажа байһан, тэдэнэй эдэбхи үүсхэлэй, бэеэ даагаад ажаллаха ябадалай, харюусалгын үргэдэжэ байһан тухай.

Гүрэнэй аппарадай, хүтэлбэрилгын бүхы зургаануудай хүдэлмэриие нарижуулан һайжаруулга, албан зургаанай, нютагай тала баримталалгые, албан хойрог ябадалые усадхалга — ехэ удха шанартай хэрэг мүн.

Демократиин бүхы түхэл шэнжэнүүдые ашаг үрэ ехэтэйгээр хэрэглэлгэ, ш[иидхэбэ]ринүүдые зохёолгодо, баталан [абалгада,] бэелүүлгэдэ олониитэ арад зони[ие хабаа]дуулга — партиин программна [заа]бари мүн.

Совет хүнэй социальна, полити[ческэ] хубиин эрхэнүүд, сүлөөнүүд.

Партийна, гүрэнэй ба ажахын [зургаа]нуудай ажал ябуулга тухай о[лониитые] үргэнөөр мэдээсэлгэ — олониитые [хабаа]жүүлгын эрхэ нүхэсэл.

КПСС-эй XXVII съезд мүнөө[нэй] тэрэнэй эрид хубилалтын шатада хүгжэлтын үндэһэн шухала шэглэл[нүүд, он]со илгаанууд тухай.

Дэлхэйн социализм — ерээдүй [тээшэ] хы хүн түрэлтэндэ жэшээ харуулһа[н] үе сагай моральна ба материальна [дээ]дэр хүсэн.

Амгалан байдал ба социализм янзын уласхоорондын коммунис[тическэ] нэй нэгэдэлые батадхаһан, гол хойлхы эрхэ нүхэсэл мүн. Энэ [со]циализмын хүн түрэлтэнэй эсэсэй бэелүүлхэ зорилгонууд болоно.

Национальна ба социальна сүл[өөгэй] хүсэнүүдтэй һаналаа нэгэдэлгэ — [...] хэлбэришэгүй хараа шэглэл мүн.

Дэлхэйн революционно хүдэлө[өнэй хүг]жэлтэ, олониитын демократическа [...] дажарта эсэргүү хүдэлөөнүүдэй — империализмын ээрэхэг түрим[хэй по]литика бэелүүлгэдэ эсэргүү ябуу[лга.]

КПСС-эй XXVII съезд капита[лизмай] юрэнхы дээрээ доройтон унажа, бүхы зүришэлдөөнүүдэй улам [хурсадажа] байһан тухай.

Империализм — дайн дажарай, [...] сэгүүдые бүтээн гаргалгые [...] эшэ үндэһэн, хүн түрэлтэнэй ажа[байдал]да тохёолдуулагдаха байһан ая[ма]...

Ядерна дайнай аюулда, буу [зэбсэгүү]дые бүтээн гаргалгада эсэргүү[...] ниитын эб найрамдалые хангаха[...] жүүлхын түлөө тэмсэл — дэлхэ[...] КПСС-эй бэелүүлдэг ажал ябуу[лгын] шэглэл мүн.

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна [секретарь] М. С. Горбачевой 1986 оной январ[иин ...] хэһэн Мэдүүлгэ соо найруулагда[һан ...] хэйн шэнэ дайе зайсуулан сарал[...] зуун жэлэй һүүл болотор олони[...] ха хюдаха буу зэбсэгүүдые усад[хаха] суулха түүхэтэ программа.

Хоёр байгуулалтын мүрысөөн, зүришэлдөөн, гүрэнүүд болон [...] нэгэ нэгэнһээ дудыдалгын ург[...] нөө үеын дэлхэйн хүгжэлтын бод[...] шэ жэшээ мүн.

Мүнөө үеын гол шухала зорил[го ...] шиидхэлгэдэ бүхы дэлхэйн гү[...] арадуудай бүтэмжэтэй һайн, зо[...] гуулхы харилсаа холбоон.

КПСС-эй XXVII съезд уласхо[...] аюулгүй байдалай үргэн ехэ [...] ёһо гуримуудые байгуулха тух[ай.]

КПСС-эй XXVII съезд шэнэ тү[...]хэ байдалда партиин хүтэлбэрил[...] хүдэлмэриин гурим ба онол арг[...]хай.

КПСС-эй XXVII съезын шиидхэ[бэринүү]дые бэелүүлхын түлөө эдэбхитэй[...] зохёохы бэдэрэлтэ, бүхы ажал [...] түхэл шэнжэнүүдые, онол ар[га ...] шэнэдхэн хубилгалга — партийна [...] хэндэ хүдэлмэриие шэнэдхэн хү[...] гол зорилго мүн.

Партийна комитет — политиче[скэ хү]тэлбэрилгын орган, КПСС-эй [XXVII] съездын шиидхэбэринүүдые бэел[үүлхэ та]лаар хэгдэһэн хүдэлмэриие эмхи[...]

КПСС-эй XXVII съезд кадрнуу[дые шэ]лэн ололгын ба хүмүүжүүлгын [...] гол ёһонуудые наринаар сахиха ту[...] тийна эдэбхитэдые, бүхы коммуни[стнуудые] большевизмын алдарта ёһо занша[лаар] хүмүүжүүлхэ.

КПСС-эй Устав — бүхы комму[нистнуудт]а нэгэн адли партийна ажабайд[ал ...]ли ёһон мүн.

Шүүмжэлгэ ба өөрыгөө шүүм[жэлгэ —] парти болон обществын ажабайд[алай ле]нинскэ хэм хэмжээн.

Партиин гэшүүнэй арюун сэ[...] сэхэ шэнжэ шарайн түлөө, бод[...] хэрэгүүдтэ коммунистнуудай дүүр[...] рүү үүргын түлөө.

Үзэл сурталай ажал ябуул[гын ашаг] үрые дээшэлүүлхын тула ниитын [...]хэ байдал, арга боломжонууд.

Үзэл сурталай хүдэлмэриие пол[итическэ,] экономическа ба социальна ажал[...]тай батаар холбохо.

Хүн бүхэнтэй хүдэлмэри ябу[улга —] шэ хүмүүжүүлгын шухала түх[...] мүн.

КПСС-эй XXVII съезд парти[ин ...] политика тухай.

Империализмын «психологичес[кэ ...] — ээрхэг түримхэй ябуулгын о[...] шэнжэ.

Социализмын бодото туйлал[тануудые] ажабайдалай социалис түхэл шэ[нжэ ...] тэрүүлэн дэлгэрүүлгэдэ, үзэл [...] һүйдхэлтэ ябуулгануудые эли[...] добтолхы ёһоор хандаха.

КПСС-эй XXVII съездын һүлдэ[...]хы партиин ба ороной ажабай[...] талха, хүгжөөхэ.

Ухаан бодолой хүсые бодото [...]рэгүүдээр батадхаха.

АМГАЛАН ТАЙБАН ЗАМБУУЛИНАЙ ТҮЛӨӨ

СССР-эй Гадаадын хэрэгүүдэй министерствын бэлдэһэн «Замбуулинай дайдые амгалан тайбанаар ашаглахын түлөө СССР-эй тэмсэл» (1957—1985 онууд) гэһэн хоёр боиһоо бүридэһэн номой һүүлшынь боти хэблэгдэжэ гараба.

Замбуулинай асуудалнуудта хабаатай хэлсээнүүд, үгэеэ ойлголсолгонууд, ООН-ой Генеральна Ассамблейн тогтоолнууд суглуулбарида оруулагданхай. «Замбуулинай дайдада буу зэбсэгүүдые гаргуулхагүй гээшэ манай зорилго болоно» гэһэн бүлэгтэ М. С. Горбачевой хэлэһэн үгэнүүд толилогдоо. Замбуулинай дайдада ядерна буу зэбсэг нэбтэрүүлэн дэлгэрүүлгые зайсуулха талаар шэглүүлэгдэһэн Советскэ Союзай дурадхалнууд тэрээн соо найруулагданхай. Бусад документнүүд, материалнууд тэрээндэ оруулагдаһан байна.

Политическэ литературын хэблэл энэ суглуулбариие барлажа гаргаа.

(ТАСС).

ЗОНАЛЬНА ЗҮБЛӨӨН

Ажилшадые Эхэ орондоо үнэн сэхээр, дуратайгаар хүмүүжүүлхэ, тэдэнэй һанал сэдьхэлые хубилгаха хэрэгтэ социально-соёлой байшангууд, спортын залнууд, театрнууд, музейнүүд ехэ үүргэ дүүргэдэг гээшэ.

БАМ-ай Буряадай участок дээрэ социально-соёлой байшангуудые бариха, залуушуулые зүбөөр хүмүүжүүлхэ талаар эмхидхэлэй, ниитэ-политическэ бага бэшэ хүдэлмэри хэгдээ, хэгдэнэшье. Һүүлэй үедэ эндэ соёлой 28 байшан, 6 музей, спортын 20 зал 7 библиотекэ хүдэлнэ. Арадай театрнуудта, дуу, хатарай ансамбльнуудта Байгал-Амарай түмэр замай барилгашад, геологууд, медицинын хүдэлмэрилэгшэд, хүдөө нютагуудай ажалшад олоороо хабаадалсана. Эдэнэр бэлиг шадабарияа нарижуулан, сүлөө сагаа һонирхолтойгоор үнгэргэдэг болоо.

КПСС-эй Буряадай обком, Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Совет эдэ бүхы хэмжээ ябуулгануудые үндэрөөр сэгнэжэ, Хойто-Байгалай районой партийна, профсоюзай, комсомолой хүдэлмэрилэгшэдэй зональна семинар-зүблөө үнгэргэхэ шиидхэбэри гаргаһан байгаа.

Байгша оной мартын 21-дэ Северобайкальск хотодо тиимэ семинар-зүблөөн хүдэлмэриеэ эхилһэн байна. Зональна энэ зүблөөндэ Баргажанай, Баунтын, Хурамхаанай, Хойто-Байгалай районуудай түлөөлэгшэд хабаадалсаба.

Семинар-зүблөөнэй хүдэлмэриие КПСС-эй обкомой пропагандын болон агитациин таһагые даагшын орлогшо В. Л. Кургузов нээжэ, дэлгэрэнгы үгэ хэлээ.

КПСС-эй Хойто-Байгалай горкомой секретарь В. М. Нихлаев, арадай депутадуудай Хойто-Байгалай районой Советэй гүйсэдкомой түрүүлэгшын орлогшо А. Т. Акимов болон бусад зональна семинар-зүблөөнэй хүдэлмэридэ хабаадажа, дүй дүршэл тухай хөөрэжэ байна.

Мартын 22-то зональна семинар-зүблөөн Тоннельный поселогто хүдэлмэриеэ үргэлжэлүүлээ. Эндэ БАМ-ай барилгашадай уулзалга ... Наадаһай һүүлээр «түхэрэн стол» эмхидхэгдэжэ, зүблөөн үргэлжэлүүлэгдэбэ. КПСС-эй Баунтын, Баргажанай, Хурамхаанай райкомуудай секретарьнууд С. Д. Аюшеев, В. В. Шагдаров, В. И. Будаев гэгшэд үгэ хэлээ.

Удаань семинар-зүблөөндэ хабаадагшад Хойто-Муяын тоннель барилгашадтай айлшалан очожо, тэдэнэй ажал хүдэлмэритэй танилсажа, дүй дүршэлыень хубаалдаа.

К. ЖАМЬЯНОВ,
манай корр.

Хориин районой Үдын совхозой сабшалангуудай эхэнхи хубинь Хаан-Жаргалан гэжэ газарта оршодог юм. Совхозой луговодууд эндэ жэл бүхэндэ муу бэшэ үбһэ ногоо ургуулдаг. Тиигэбэшье уһалууриин системэнь хуушаржа, тэрэнээ шэнэлэн бариха саг ерээ. Иимэ түсэбтэйгөөр энэ жэлэй эхинһээ барилгын «Бурятводстрой» управлениин Хориин нүүдэл оньһожоруулагдамал колонныин комплексно бригада Хаан-Жаргаланай хойто захада хүдэлжэ эхилэнхэй.

Хаан-Жаргаланай уһалууриин системэ 1988 ондо ашаглалгада тушаагдаха түсэбтэй. Хориин ПМК-гай барилгашад энэ түсэбые уридшалан бэелүүлхэ зорилготой. Бэлэдхэл хэжэ байһан М. Я. Новокшановай бригада колонныин коллектив соо эрхимүүдэй нэгэн, эгээл түрүүлэн подрядна гуримаар хүдэлжэ эхилһэн байха юм. Байгша ондо Хориин ПМК-гай бүхы подразделенинүүд подрядна гуримаар хүдэлдэг болохо гэжэ шиидэнхэй.

Барилгын шэнэ объект дээрэ хүдэлдэг комплексно-оньһожоруулагдамал бригада байгша ондо 250 мянган түхэриг ашаглаха түсэбтэй аад, 400 мянгые ашаглаха шадалтайбди гэжэ мэдүүлээ.

Б. ГАДЬЯНОВ.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: 1. Хориин районой барилгашадай бригадирнуудай соведэй гэшүүн, бригадир М. Я. Новокшанов. 2. Ажалай даабари үгтэнэ: (зүүн гарһаа) жолоошон Ю. Бочаров, барилгашад А. Черных, М. Лосев, мастер В. Кабаков, прораб В. Корнаков.

Авторай фото.

ГЭГЭЭРЭЛЭЙ ХҮДЭЛМЭРИЛЭГШЭДЭЙ З[ҮБЛӨӨН]

Республикын һургуулинуудай, хүмүүжүүлгын бусад [зургаа]нуудай директорнуудай, арадай гэгээрэлэй хүтэлбэрил[эгшэдэй ре]публиканска зүблөөн Улаан-Үдэдэ Ажалай Улаан Тугай [орденто Бу]ряад драмын академическэ театрай ордон соо урж[а ...] Партиин XXVII съездын шиидхэбэринүүдые бэелүүлхэ[...] публикын гэгээрэлэй хүдэлмэрилэгшэдэй зорилгонууд [дээ]рэ зүбшэн хэлсэгдээ.

КПСС-эй ЦК-гай гэшүүндэ кандидат, партиин обком[ой ...] секретарь А. М. Беляков эгээл түрүүн үгэ хэлэжэ, КП[СС-эй ...] съездын хүдэлмэри тухай дэлгэрэнгыгээр хөөрэбэ.

Удаань зүбшэн хэлсэлгэдэ табигдаһан асуудалаар гэ[гээрэлэй ми]нистр П. Ф. Бардаханов элидхэл хэбэ.

Улаан-Үдын 35-дахи һургуулиин директор М. Л. Шу[...] нын районой Тэлимбын дунда һургуулиин директор Г.[...] арадай депутадуудай Улаан-Үдын горсоведэй гүйсэдк[омой түрүү]лэгшын орлогшо В. Ф. Потехин, арадай депутадуудай З[...] соведэй гүйсэдкомой арадай гэгээрэлэй таһагые даагш[а ...]сова, республикын дотоодын хэрэгүүдэй министрэй ор[логшо ...] Павлов, КПСС-эй Кабанскын райкомой секретарь М. [...] болон бусад зүбшэн хэлсэлгэдэ хабаадаа.

Партиин XXVII съездын делегадууд, КПСС-эй обком[ой ...] гэшүүд — Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Пре[зидиумэй тү]рүүлэгшэ А. А. Бадиев, КПСС-эй Улаан-Үдын горком[ой нэгэдэхи] секретарь В. С. Тимашов зүблөөндэ хабаадаба.

…ОТЕХНОЛОГИ ХҮДӨӨ АЖАХЫДА

СССР-эй Эдеэ хоолой программа

…ШАДАР Трипольско …имическэ завод гэжэ …лэдбэрилдэг, Европо… томо предприяти …Тэрэ саахарай үйлэд…дэлнүүдhээ жэлдээ … тонно лизин гар… нэгэл тонно лизи…енко тэжээлэй ороо… шанар hайжаруулжа …айна. Тиимэhээл мал … ехээр хэрэгсээг-

… гэхэдэ, лизин гээшэ … буридэлдэ ородог … аминокислота юм. …гамалда имэ кис…лдадаг. Тиин энээ… байхада, үбhэ тэ… ехээр хэрэглэгдэ…укциин өөрын үнэ …дэг юм.

… арадай ажахыда …огиие үргэнөөр хэ… нэгэл жэшээ бо…иды клеткэнүүдhээ … продукци абал…лдэг технологиие …оги гэжэ нэрлэнэ.

…биологи, биохими бо…никын туйлалтануу… байдалда хэрэг… шэнэ арга болом… ерэхэ тума эли…, үйлэдбэриин өөрын үнэ сэн доошолуулагдана. Илангаяа хүдөө ажахыда энэ тон шухала болонхой. Жэшээнь, бүхы дэлхэй дээрэ тэжээлэй белок тон ехээр дуталдана. Харин амитадhаа эшэ үндэhэтэй тэжээл абалгые үргэдхэхэ арга боломжонууд ехэ бэшэ юм. Тиимэhээ биосинтетическэ белок үйлэдбэрилгэ хүгжөөхэ гээшэ шухала удха шанартай болоно. Манай орондо жэлэй нэгэ миллион гаран тонно тимэ белок үйлэдбэрилэгдэнэ. Энээндэ гол түлэб нефть болон газай углеводородууд хэрэглэгдэдэг. Гадна ходо ургажа, бии болоно байдаг ургамалай биотэжээлдэ улам ехэ анхарал хандуулагдадаг болонхой. Тусхайлбал, hолоомо тусхай аргаар шанаржуулжа, белок абалга ехэтэ анхарагдана.

Тэжээлэй дрожжо үйлэдбэрилгэдэ, мүн наран сэсэгэй эшэ, винградай отолжо хаягдаhан набша намаа мэтын ургамалай үлэгдэлнүүд хэрэглэгдэнэ. Украин мэргэжэлтэдэй дурадхаhан технологёор мүнөө республикада хоёр завод хүдэлжэ эхилэнхэй.

Энээнhээ гадна, тэжээлэй үрэ шэмые дээшэлүүлдэг витаминууд, ферментнүүд болон бусад нэмэлтэнүүд Украинада улам ехээр гаргагдадаг болоно байна. Энээнтэй хамта бактеритэ үтэгжүүлгэнүүд, тэрэшэлэн хүдөө ажахын ургамалнуудые хорлодог зүйлнүүдтэй тэмсэхэ бактеритэ зүйлнүүд ехээр үйлэдбэрилэгдэнэ. Иимэ химическэ олон хэрэгсэлнүүдтэ орходоо микробиологическа зүйлнүүд үрэ ехэтэй, мүн хүнүүд ба амитадта хорогүй юм.

Ургамалнуудые тусхай эрхэ байдалда байлгабал, өөрынгөө ямаршье клеткэhээ дахинаа ургадаг гайхамшаг шэнжэтэй юм. Энээниень биотехнологи үргэнөөр ашаглана. Клеткын инженериин ашаар тэрэнэй уг залгамжалгын оньhые хубилгажа, шэнэ шэнжэнүүдтэй ургамалнуудые гаргажа болоно. Жэшээнь, женьшень (хүн үбhэн, хүсы) медицинэдэ үндэрөөр сэгнэгдэдэг. Гэбэшье энэ ургамал хээрэ угаа үсөөн дайралдадаг. Харин тэрэниие тусхай байдалда клеткэhээнь ургуулжа, эмүүдтэ элбэг хүрэхэ түүхэй эд абажа болоно. Иимэ юумэн Киевэй нэгэ предприятида хэрэглэгдэнэ. Мүн үнэтэй, сэнтэй бусадшье ургамалнуудай биомасса үйлэдбэрилгэдэ энэ технологи хэрэглэмээр.

Залаата ургамалнуудай ороохон соохи белогые ехэдхэхэ талаар туршалганууд хэгдэнэ. Хэрбээ шэниисын клеткэ соо лизин бии болгодог ген оруулжа шадаа hаа, энэнь тус ургамалые hайжаруулгада ёhотой хубисхал болохо бэлэй.

Клеткын инженериин онол арганууд ургамал hайжаруулха хүдэлмэридэ яhала үргэнөөр хэрэглэгдэдэг болонхой. Жэшээнь, Одессэдэ, Бүхэсоюзна селекционно-генетическэ институтда, хабар таригдадаг ошмээнэй шэнэ сорт бии болгогдонхой. Энэ ошмээн урданайхида орходоо хоёр дахин түргэнөөр ургажа, гектар бүриhөө 60—65 центнер ургаса үгэхэ арга боломжотой юм. Мүн шэниисэ, саахарай свёкло, томат болон бусад ургамал hайжаруулгада клеткын инженериин арганууд хэрэглэгдэнэ.

Биотехнологиин амжалтатайгаар хэрэглэгдэдэг үшөө нэгэ талань хартаабха ургуулга болоно. Энэ ургамалай муу талань ямар бэ гэхэдэ, тэрэнэй түмhэн соо олон үбшэнэй, тэрэ тоодо вирусэ үбшэнүүдэй эхин hуурилжа, ургасые ехээр доошолуулдаг юм.

Украинын хартаабхын ажахын эрдэм-шэнжэлгын институтда тарилгын хартаабхые арюудхаха технологи ухаалагдаба. Хартаабхын нэгэ жэжэхэн хальhан тусхай тэжээлтэй, ямаршье бактеригүй пробирка соо hуулгагдажа ургуулагдадаг. hүүлэй үедэ хартаабхын 70 гаран сорт имэ аргаар эдэгээгдэбэ. Тиин вирусүүдhээ сүлөөлэгдэhэн хартаабхын ургаса 25—50 процентээр дээшэлнэ.

Геннэ инженериин онол аргануудые хэрэглэhэнэй ашаар хартаабхын элдэб түхэлнүүдые нэгэдүүлжэ, шанарыень hайжаруулха арга олдонхой.

Эдэ хадаа Украинын эрдэмтэд болон мэргэжэлтэдэй шэнжэлжэ байгаа асуудалнуудай зариманиинь лэ юм. Гэбэшье бүри мүнөө биотехнологиин амжалтануудай нилээд ехэ байhые эдэшье жэшээнүүд харуулна. Харин энэмнай хүгжэлтынгөө замай эхиндэл байгаа эрдэм шуу.

Григорий БОГДАНОВ,
Ленинэй нэрэмжэтэ Бүхэсоюзна хүдөө ажахын эрдэмэй академиин Урда зүгэй таhагай президиумэй түрүүлэгшэ.

(АПН).

ҮРГЭНӨӨР ХҮГЖӨӨГДЭНЭ

ЖУРНАЛИСТ С. Буланцев Энэдхэгэй элшэн сайд С. Нурула Хасан гэгшэдэ хандажа, энэ орондо эрдэм ухаанай ямараар хүгжөөгдэжэ байhан тухай хөөрэхыень гуйгаа. Элшэн сайд иигэжэ хэлэбэ:

— Индиин бэеэ даанхай байдалтай болоhоор гушан зургаан жэл гүйсэбэ. Тиин шажанай хүтэлбэритэй бэшэ, харин демократическа, социалис общество байгуулха гэhэн гол зорилгоёо бэелүүлхэ замдаа манай орон энэ турша соо ехэ амжалтануудые туйлаа. 50-яад онуудта эхилhэн индустриализаци hүүлэй 30 жэл соо үргэлжэлөө юм. Манай ороной ашагта малтамалнуудаар баян ушар эндэ ехэ удха шанартай байгаа. Манайда 121,4 миллиард тонно нүүрhэн, мүн дэлхэй дээрэхи эгээл ехэ нөөсэнүүдэй нэгэн болохо 22,4 миллиард тонно түмэрэй руда бии гэжэ тухайлагдана. Гадна боксидууд, зэд, марганец, нефть болон бусад малтамалнууд бии юм. Тиин үнгэрhэн жэлнүүдтэ хүндэ промышленностиин болон энергетикын hалбаринууд илангаяа түргэнөөр хүгжөөгдөө. Тусхайлбал, 1950 онойхитой сасуулбал, гурба дахин ехэ нүүрhэн абтадаг, таба дахин ехэ шэрэм ба булад үйлэдбэрилэгдэдэг болоо. Электрын элшэ хүсэ үйлэдбэрилгэ арбан долоо дахин, минеральна үтэгжүүлгэ үйлэдбэрилгэ зуу дахин дээшэлээ.

Манай экономикодо гүрэнэй сектор гол hуури эзэлнэ. Гэбэшье Инди гүрэнэй ба энгэй ажахые түсэбэй ёhоор хүгжөөдэг холимог экономикын үльгэр жэшээ харуулна. Энэдхэгые индустрижүүлхэ хэрэгтэ национальна болон гадаадын монополинууд ехэ hуури эзэлдэг. Монополинуудай ажал ябуулгые хизаарлахын тулада элдэб аргануүд хэрэглэгдэдэг. Эдэнь хадаа түсэблэлгэ, гүрэнэй сектор байгуулhан ябадал, сэнгүүдые, мүн гадаадада эд бараа худалдалга ба худалдан абалгые шангаар хиналга, лицензинүүдые тогтоолго гэхэ мэтэ болоно. Тиигэбэшье ороной экономикодо монополинуудай үүргэ дээшэлхэ шэглэлтэй.

Хүдөө ажахыда агротехническэ хэмжээнүүд, интенсивэ технологи үргэнөөр хэрэглэгдэжэ, мүн лэ ехэ амжалта туйлагдаа. Тиин 1979/80 финансово жэлдэ 109,7 миллион тонно, харин 1983/84 ондо 151,5 миллион тонно эдеэ хоолой ороохон абтаhан байха юм.

Тиигээд арад зоноймнай байдал hайн тээшээ хубилжа эхилээ гээшэ. Ороохомнай өөhэдтэмнай хүрөөд, үлөөшыень ондоо гүрэнүүдтэ худалдадаг болонхойбди. 120 шахуу миллион үхибүүд hургуулида hуралсана. Хүнэй наhанай дундуур хэмжээн эрид дээшэлөө. Эхэнэрэй байдал hайжаруулагдана. Мүн үни удаан сагта дарлуулhан бүлэгүүдэй байдалые хубилгаха тушаа хүсэлэл оролдолго гаргагдана.

Мүнөө Энэдхэгтэ ээлжээтэ, долоодохи табан жэлэй түсэб (1986—1990 онууд) бэелүүлэгдэжэ эхилбэ. Эрдэм-техникын дэбжэлтын замаар ороной дабшалтые эрид түргэдхэхэ гээшэ энэ түсэбэймнай гол зорилго болоно. «Хамаг бүхы юумэеэ эрдэм ухаанай ёhоор бодомжолдог болохо» талаар ехэ хүсэлэл, оролдолго гаргагдана. Мүнөө Инди эрдэмтэдэйнгээ тоогоор СССР США хоёрой hүүлээр гурбадахи hуури эзэлнэ. Тиин тон орёо шухала hалбаринууд болохо элшэ хүсэнэй, тэрэ тоодо ядерна элшэ хүсэнэй, мүн замбуулинай шэнжэлгэнүүд, микроэлектронико, метеорологи ехэ hуури эзэлнэ.

Эрдэм ухаан болон техникын талаар Советскэ Союзтай элдэб янзын харилсаа холбоон бэелүүлэгдэнэ. Энээнэйл ашаар 1984 оной апрельдэ энэдхэг—совет хамтын ниидэлгэ замбуулинда хэгдээ бэлэйл. Совет эмхинүүд илангаяа материал болон элшэ хүсэ ехээр ашагладаг hалбаринуудта ехэ туhаламжа үзүүлдэг. Саашадаа электронно-тооололгын техникэ, робототехникэ, биотехнологи, хубилгахада хилбар үйлэдбэринүүдэй талаар харилсаамнай үргэдхэ зэргэтэй.

Эрдэм ухаан болон техникын дэбжэлтэ хадаа үйлэдбэри ехэдхэхэ, ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ ехэ арга боломжо олгоно. Гадна манай орондо ажалай хүсэн угаа элбэг, тиин ажал олохо гээшэ бэрхэтэйшэг асуудал болодог. Тиимэhээ үйлэдбэриhөө олон хүнүүдые сүлөөлхэ мүнөө үеын машина, автомат болон рободуудые олошоруулан хүгжөөхэтээ хамта ажалай хүсэ ехээр хэрэглэдэг үйлэдбэринүүдые мүн лэ эршэмтэйгээр хүгжөөхөөр хараалагдана. Эдэнь хадаа бүд нэхэлгын, арhанай, хүдөө ажахын hалбаринууд, транспортын хэрэгсэлнүүд болоно. Жэшээнь, транспорт абабал, гол түлэб хоёр — гурбан мөөртэ унаа угаа ехээр хэрэглэгдэдэг юм. Үшөө тиихэдэ туризм, хангалгын hалбари гэхэ мэтые хүгжөөн, олон хүнөө ажалаар хангаха байнабди.

Хүн зоноо ажалтай болгохоhоо гадна, үгытэй ядуу байдал зайсуулха, мүн хүн зоной шажан мүргэлэй, кастын, угсаанай, расова буруу үзэлнүүдые дабаха гээшэ баhал тон шухала зорилгомнай юм.

…АГ ЕХЭТЭЙ АРГА

…лын подряд хүгжөөлгэ эдеэ хоол улам ехээр абаха… нөөсэ болохо ёhотой гэжэ партиин XXVII съезд …дэhэн байна. Энэ талаар зарим тэды дүй дүр… болонхой. Жэшээнь, Грузиин Абашска районой Но… сэлеэнэй 300 гаран бүлэнэр гахай тэжээхэ договор … энэ жэлдэ баталба. Эндэ Венгриин дүй дүршэл…

…йондо колхознигууд материальна урмашуулгадаа … ороохо абадаг болонхой. Тиин имэ ороохо … хүнүүд 50 толгой хүрэтэр поршоонхо гэртээ … тэрэнэйнгээ тус бүхэнэй 95 килограммhаа болон … дээшэшье шэгнүүртэ хүрэтэрнь тэжээгээд, колхоз… аргатай. Колхоз нэмэлтэ шэгнүүрэй нэгэ кило… гэндэ 4 килограмм ороохо гүрэнэй сэнгээр тэдээн… дадаг, зооветеринарна туhаламжа үзүүлдэг, транс… барилгын материалаар туhалдаг юм.

… гахайнуудые тушаажа абахадаа, гүрэнэй бэлэд… тээр тоосодог, тиихэдээ поршоонхын анханай сэн… үгтэhэн тэжээлэй сэн дарадаг юм.

…подряд абаhан хүнүүд колхоздоо хүдэлхынгөө ха… бүхы гэр бүлөөрөө тэдэ поршоонхонуудаа харууhал… энэнь колхоздо хэдэг гол ажалдань hаалта болоно… юундэб гэхэдэ, колхоздоо hайнаар ажаллабал, кукуру… ехээр абажа ашаглаха аргатай байна ха юм.

… жэлдэ гэр бүлын подрядые ашаглан, Норио тосхон… гүрэндэ 150 тонно мяха нэмэлтэ болгон худалда… Колхознигууд подрядаар олоhон мүнгөөрөө шэ… бэрина, бууса шадарайнгаа фермэ hэльбэн

А. ДЗЮБЛО,
ТАСС-ай корр.

…И ХЭРЭГЛЭГДЭХЭЛ

…ай ажахыда элек… бэелүүлхэ гээ… СЭВ-эй гэшүүн-оро… эрдэм-техникын … комплексно … нэгэ шухала … юм. Ушарынь ха… электронико мүнөө … үйлэдбэридэ бодото … хэхэ ёhотон.

… мүнөө микроэлек… үйлэдбэриин бүхы … общественн… бусад талануудта… үзүүлжэ бай… үргэнөөр хэ…, ажалай бүтээсэ … продукциин шанар … бүхы ян… алмагдадаг, … болон мэдээсэл… хангалга hайжардаг.

… hуралсалда … хэрэглэхээр ха… Энээнэй ашаар … зохёохы бэ… барнь эгээл дүү… хүгжөөгдэжэ, эрдэм … үргэнөөр олохо арга … Медицинэдэ ЭВМ … эртүүр таниха, … нүүдые аргалха … туhа хүргэхэ

… программын … урид СЭВ… «электронно нү… харагдаа аба… хааhанайнгаа түсэб байгаа. Тэрэнэй … бэе бэедээ таа… компьютернүүдые тэ… оролдолгоор … Эдэнь хадаа Нэгэ… системын универсаль… нүүд (ЕС, ЭВМ). … болон хубиин … болоно. Мүнөө энэ … 30 эрдэм-шэн… болон конструктор… мүн 70 га… заводууд хабаадана. … мянга үлүүтэй хүн…

… аха дүү оронууд… бусад hал… дэбжэлтэдэ ор… электронизаци үлэм… бэелүүлэгдэнэ. … юрэ предприяти, … узел болон үй… нэгэдэл бүхэндэ … хэрэглэгдэдэг болон… 300 гаран ме… эмхи зургаануудта … тодорхойлхо түүүд … Бүхы дунда болон … олон hургуули… компьютернүүд

… электронизациин хэрэгсэл… үргэнөөр хэ… гэhэн хараа шэглэл … 15–20 жэл соо бэе… бэээ. Бүри мү… үетэнэй мэндэ … юртэмсэ дээрэ хү… микропроцессорнүүдэй тооhь электроламночканууднhаа олошоржо, тус зуун жэлэй эсэс багаар 5 — 10 миллиард болохо юм. Мини—ЭВМ-үүд промышленна рободууд ба эгээл шэнэ түхеэрэлгэтэй хамта юрэ экономикын hалбари бүхэндэ үйлэдбэриие жолоодон хүтэлбэрилдэг болохо.

Иигэжэ арадай ажахыда электронно элементнүүдэй айхабтар элбэгжэхэдэ, энэнь экономикые шанараараа шэнэ, эрид ехэ дэбжэлтэдэ хүргэхэ, социалис оронуудай арад зоной байдал hайжаруулха ёhотой.

Энэ зорилго дүүргэхын тулада аха дүү оронууд хүсэлэл оролдолгоёо улам нэгэдүүлхэ ушартай. Секундын туршада 10 миллиард үйлэ хэхэ шадабаритай, шэнэ үеын супер—ЭВМ, мүн баян программатай, тоолон тодорхойлдог хубиин машинанууд зохёон бүтээгдэхэ, hуралсал ба ажаhуудалда компьютернүүд үргэнөөр нэбтэрүүлэгдэхэ гэжэ хараалагдана.

Комплексно автоматизаци, кибернетизаци бэелүүлхын тулада ехэ мүнгэ зөөри болон саг хэрэгтэй. Гэбэшье хүдэлмэрилэгшэдэй олоороо сүлөөржэ, үйлэдбэриин улам эршэ түгэс, продукциин шанарай улам hайн, технологиин бушуу түргэн хубилжа байдаг болоходонь, хэгдэhэн гаргаша үлүүсэ ехээр харюулагдаха, харин социальна талаар абабал, хүнүүдэй зохёохы ажал ябуулгада улам үргэн зам нээгдэхэ юм. Жэшээнь, машина бүтээлгэдэ автомат аргын нэбтэрүүлэгдэхэдэ, тэндэ хүдэлжэ байгаа хүнүүдэй тоо хэдэн дахин доошолуулха арга олдохо. Харин комплексно автоматизациин бэелүүлэгдэхэдэ, тэдэниие хэдэхэн процент хүрэтэр хорооха арга олдохо байна. Тиигээд автоматика болон электроникын дэлгэрhэнhээ уламжалан, хэдышье хүдэлмэрилэгшэдэй сүлөөрөө hаа, тэдэ хэзээшье үлүү зон болохогүй юм. Түүхын түрүүндэ хүдэлмэришэд түрэл предприятидаа ондоо мэргэжэлдэ hуража, мүнөө үеын түхеэрэлгын операторнууд ба тэдэниие тодхон табидаг хүнүүд болохо. Мүн бусадшье hалбаринуудта—ажаhуудал хангалгада, арадай hуралсалда, элүүрые хамгаалгада, оршон тойронхи байгаали хамгаалгада кадрнууд хэрэгтэй боложол байха бшуу.

Борис ЧУМАЧЕНКО,
техническэ эрдэмэй доктор.

(АПН).

1986 ∧ ОН ▽ МАРТ ∧

НЮУСАНЬ ТААГДАА

Акула яхадаа сахилгаан түргэнөөр тамардаг бэ гэжэ эрдэмтэд униhөө хойшо таахые оролдоhон юм. Эдэ мяхаша амитадай арhые электронно микроскоп доро шэнжэлхэдээ, тэдэнэй арhаниинь тон нарихан гурьбануудаар бүрхөөгдэнхэй гэжэ тодоруулаа. Тэдэнь лэ акулые айхабтар шуумар солбон болгоно бэшэ гү гэhэн асуудал гараба. Туршалга хэжэ үзэхэдэ, энэ hанамжа зүб байба. Акулын энэ өөрсэ шэнжэнь самолёт болон судна бүтээлгэдэ хэрэглэгдэхэ гэжэ хүлеэгдэнэ.

ЭГЭЭЛ hАЙН ПРОЕКТ

РИГЫН «Латгипрогорстрой» гэжэ проектнэ институтда ЭВМ үргэнөөр хэрэглэгдэнэ. Жэшээнь, тэдэнэй туhаламжаар сметэнүүдэй 80 процентыень бэлдэнэ, проектынь табигдажа байhан объектдэ хэды шэнээн материал орохыень тодорхойлно, барилгын конструкцинуудые бодомжолон зохёоно. Проект табигшадшье, чертежнигуудшье электронико улам үргэнөөр хэрэглэнэ.

Проектнэ хүдэлмэри автомат аргаар бүтээлгын булюу hайниинь юун дээрэ харагдааб гэхэдэ, тэрэ hургуулиин эгээл алмалта ехэтэй, лентын маягтай фундаментын проект табиhан байна. Бусад проектнүүдтэй сасуулхада, энэнь барилгын 20 процент материал алмаха арга олгоно. Тиигээдшье юрын проектировщигто орходоо автомат аргаар проект hураггүй түргөөр табигдана.

Арбан хоёрдохи табан жэлдэ институдай хүдэлмэрилэгшэд проектнэ хүдэлмэри автомат аргаар бүтээлгые хоёр дахин ехэдхэхээр түсэблэнхэй.

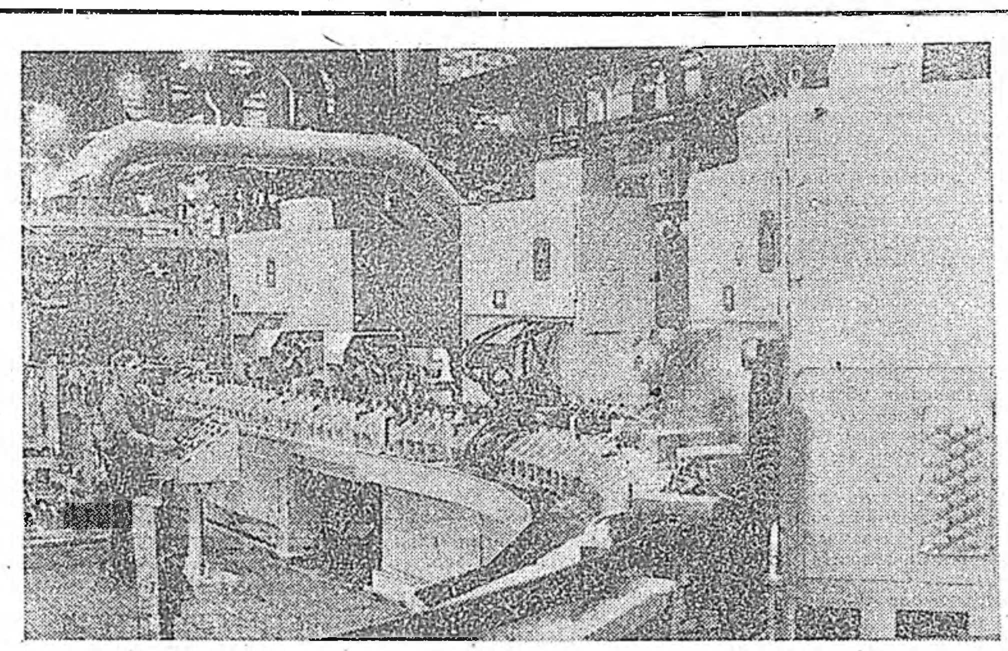
ТОhОНОЙ АМТАНШЬЕ ОНДООЛ

Мүнөө олохон нютагуудта малай мяхан болон тоhон урданайхидал адли hайн амтатай бэшэ болонхой. Энээнэй шалтагааниинь хадаа малаа бэлшээжэ, элдэб ногоо эдюулхэеэ болижо байна бшуубди.

Тэжээлэй бүхэсоюзна институдай мэдээнүүдэй ёhоор, хээрэ газарhаа бүхы бэлэдхэдэг бүдүүн тэжээлэй оройдоо дүрбэнэй нэгэ хуби шахуунь лэ абтадаг байха юм. Теэд энэ дайдамнай айхабтар ехэ талмай — 682 мянган гектар эзэлнэ. Гэбэшье энээниие hайжаруулха тухай ехэ оролдолго гаргагданагүй. Юундэб гэхэдэ, тэжээл бэлэдхэлгэ нугануудhаа таряалангуудта шэлжэшоо бшуу. Мүнөө бүхы хахалагдадаг газараймнай 30 процент шахуунь тэжээлэй ургамалнууд эзэлдэг болонхой. Зарим колхоз, совхозуудта үнгэрхэдөө зундаашье малаа полидо ургуулагдаhан нэгэ гү, али олон жэлэй ногоогоор хооллуулдаг болонхой.

Ушар иимэhээ тала дайдадаа малаа бэлшээхэhээ арсаха гээшэ эндүүтэй ябадал болоно. Юундэб гэхэдэ, тэндэмнай полинуудтал адли нэгэ янзын бэшэ, харин элдэб олон зүйлэй ургамалнууд ургана бшуу. Тэдэниие эдиhэн малай мяха, тоhониинь hула бэшэ, хүшэтэй байдаг юм. Манай орон дотор бэлшээринүүд, тэрэ тоодо Волго, Дон, Днепр болон бусад гол мүрэнүүдтэ шадарладаг, хабартаа уhанда абтадаг нуга талмайнууд ехэ юм. Эдэнээ hайнаар эдлэхэ, тэндэ ургадаг үбhэ ногоо гүйсэд сабшажа абадаг байха гээшэ баhа нэгэ шухала зорилгомнай болоно.

Г. БОБОШИН,
Рязаниин хүдөө ажахын туршалгын станциин ахалагша научна хүдэлмэрилэгшэ.

МОСКВАГАЙ И. И. Лихачевой нэрэмжэтэ автомобильна заводой коллектив техническэ хэмжээе дээшэлүүлхэ ба эрдэм-техникын дэбжэлтын туйлалтануудые hайнаар хэрэглэхэ талаар ехэ хүдэлмэри ябуулдаг. Жэшээнь, предприяти дээрэ шэнэ технологическа арга зохёогдонхой, ашаанай автомобильнуудай рессорые бэлдэхэ автомат лининүүд ашаглалгада оруулагданхай.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: рессорно-пружинын цехтэ тодхогдоhон автомат линиин юрэнхы түхэл. Ашаанай автомобильнуудай рессорые бэлдэхэ шэнэ технологи энэ лини дээрэ хэрэглэгдэhэн байна.

ТАСС-ай фотохронико.

НАРАНАЙ элшээр хүдэлхэ түхеэрэлгэнүүд хаа хаанагүй улам ехээр мэдээжэ болоно. Гамбургын «Соларис» фирмэдэ бүтээгдэhэн иимэ портативна панелиин туhаламжаар стереомагнитофон хүдэлдэг. Олон янзын нүүдэл электроаппаратурада хэрэглэгдэхэ, элшэ хүсэ суглуулан хуряадаг прибор мэтээр тэрэ хэрэглэгдэжэ болохо.

ДПА—ТАСС-ай фото.

ХҮН ЗОН ТУХАЙ

hаяхан Москвада «Демографический энциклопедический словарь» гэhэн хүн зон тухай энциклопеди барлагдаба. Тэрээн соо 1,6 мянган статья болон материалнууд толилогдонхой. СССР-эй, социалис аха дүү оронуудай, хүгжэжэ байгаа ба капиталис гүрэнүүдэй хүн зон тухай тэдээн соо хэлэгдэнэ. Эдэниие бэшэлгэдэ бүхы союзна республиканудай, социалис олон ороной 270 гаран эрдэмтэд болон научна хүдэлмэрилэгшэд хабаадаа.

Энэ ном имагтал научна хүдэлмэрилэгшэдтэ бэшэ, харин үргэн олон уншагшадта hонирхолтой. Ушарынь хадаа хүн зондо хабаатай зүйлнүүд экономическа, социальна болон национальна нүхэсэлнүүдтэй хамта ниитын хүгжэлтын айхабтар шухала баримтань боложо байгаа юм.

Манай общественн ажабайдалай бүхы талыень шэнэ шанартай болгон хубилгаха гэнэ. КПСС-эй хараа шугамынь хүн зоной бүхы арга шадабариие элсүүлхэ гэhэн эрилтэ табина бшуу. Тиин хүн зоной тоо олошоруулха, гэр бүлэ бэхижүүлхэ, эхэ байхынь хажуугаар эхэнэрнүүдые үйлэдбэридэ болон ниитын ажал ябуулгада эдэбхитэйгээр хабаадуулха, үхибүүд болон хүдэлжэ шадахаяа болиhон хүнүүдые общественн зөөреэр байлгаха, хүн зоной наhые ута болгохо, совет хүнүүдэй ажалай эдэбхиие дээшэлүүлхэ, тэдэнэй бэеын элүүрые hайжаруулха зорилгонуудые hайнаар дүүргэхын тулада хүн зон тухай улам ехэ юумэ мэдэхэ хэрэгтэй бшуу. Энээндэ тус ном туhалха юм.

Д. ГОРБУНЦОВ.

Шэнэ нээлтэнүүд

«...ЗАХИЛ УЛАМ ОЛООР ОРОЖО БАЙНХАЙ»

ЭЛЕМЕНТАРНА частицануудые ухаангүй ехээр хурдадхадаг хүсэтэ түхеэрэлгэнүүд промышленна түргэдхэгшэд гэжэ нэрэтэй болонхой. Өөрынгөө энэ нэрын тон зүб байhые гэршэлэн, тэдэ арадай ажахын олон hалбарида хэрэглэгдэдэг болонхой. СССР болон СЭВ-эй оронуудай предприятинуудта хэрэглэгдэдэг промышленна түргэдхэгшэдэй хахадынь СССР-эй Наукануудай академиин Сибириин отделениин Ядерна физикын институтда бүтээгдэhэн юм. Тус институдай туршалгын үйлэдбэринь Новосибирск шадархи Академгородокто байдаг. Мүн элдэб оронуудташье эльгээгдэхэ түргэдхэгшэд эндэ бүтээгдэнэ.

— Манай түргэдхэгшэдтэ захил улам олоор орожо байнхай,— гэжэ Ядерна физикын институдай директор академик Александр Скринский хэлэнэ.—Үнэхөөрөөшье, угаа хурдадхагдаhан электронуудай урасхалые индустриальна технологидо хэрэглэлгэ ехэ ашаг үрэтэй юм. Предприятинууд манай түхеэрэлгые тодхожо, хэдэхэн hара хүдэлгэхэдөөл, тэрэниие худалдажа абаhан гаргашаяа гүйсэд бусаагаад, сэбэр олзо абажа эхилдэг.

Манай орондо ойрын жэлнүүдтэ промышленна түргэдхэгшэд олоор бүтээгдэдэг болохонь. Тэдэниие томо промышленна предприятинууд гаргаха.

Мүнөө манай орондо 16 технологическа лини тиимэ түргэдхэгшэдөөр хангагданхай. Тэдэ лининүүдтэ халуунда тэсэмгэй кабельнууд гаргагдажа, жэл бүри 30 миллион түхэриг хүрэтэр экономическа ашаг үрэ туйлагдана.

Урданай кабельнуудта орходоо эдэ шэнэ кабельнууд hураггүй хямда, мүн хүнгэн шэгнүүртэй юм. Тэдэ радиацида оруулагдаhан тула Цельсээр 150 градусhаа дээшэ халууниие удаан сагта тэсэхэ шэнжэтэй. Тиигэжэ түргэдхэгшын ашаар шанаржуулагдаhан полимернүүд элдэб пленко, сорго, шлангнууд, юумэнэй орёолто ба бусад хэрэгсэлнүүд болгогдоно. Энэ продукциие радиацида оруулхада, материал hураггүй багаар гарадаг, мүн тэрэ бата бэхи, удаан эдлэсэтэй болодог, тэрэниие хэрэглэлгэ хүнгэдэдэг. Радиацида орohон полимернүүдые түмэрэйшье орондо хэрэглэмээр гэжэ эрдэмтэд тоолоно. Жэшээнь, нэгэ тонно имэ полиэтиленовэ соргого 5 тонно түмэр сорго алмаха арга олгоно. Тиигэжэ 4 мянган түхэриг алмагдана.

Элдэб хэрэгсэлнүүдые залгаhан газарые бүхэ болголгодо мүн лэ радиацяар шанаржуулмал имэ полимернүүд хэрэглэгдэнэ. Залгалаагайнь бүхэлэгдэhэн трубканууд, шлангнууд, манжедүүд авиационно, автомобильна, хүдөө ажахын элдэб техникэдэ хэрэгтэй болодог. Мүн тэдэ нефте болон газопроводуудые табилгада хэрэглэгдэжэ, илангаяа Хойто зүгтэ, Сибирьтэ утын тимэ соргонуудые табиха хүдэлмэриие түргэдхэнэ.

Түргэдхэгшэдые хэрэглэхэ үшөө нэгэ арга боломжо болоно.

— Хэдэн жэлэй туршада Одессын портдохи элеваторто манай түргэдхэгшэд хүдэлжэ, ороохо гэмтээдэг шумуулнуудые үгы хэнэ. Нэгэ миллион гаран тонно таряан арюудхагдаа. Тиин шумуулнуудые усадхаха шэнэ арга хуушанай химическэ аргада орходоо hураггүй hайн гэжэ харагдаа. Электронуудай урасхалаар асарагдадаг радиациин хубинь шумуулнуудые hалгаабашье, ороохоной шанарые багаханааршье муудхаанагүй. Тэрэнэй хэмжээниинь ООН-ой тогтооhон хизаарлалтаhаа таба дахин доошоо байна. Иигэжэ ороохо таряа тон эгээлэй аад, аюулгүй, тон ашаг үрэ ехэтэй аргаар арюудхалга манай орондо үргэнөөр нэбтэрүүлэгдэхэ хараатай. Элдэб шумуулнуудай олоор үзэгдэдэг элеваторнуудта имэ радиационно арюудхагшад табигдаха юм. Энэ асуудал илангаяа манай урда районуудта шухала. Түргэдхэгшын туhаар арюудхаха технологическа лини худалдан абаха хүсэлэнтэй байhанаа Австрали, Инди, Итали мэдүүлэнхэй.

— Түргэдхэгшэд саашадаа улам үргэнөөр хэрэглэгдэхэ хараатай,— гэжэ академик Скринский хөөрэлдөөнэй түгэсхэлдэ хэлэбэ. — Жэшээнь, түргэдхэгшэдтэй түхеэрэлгэнүүд мал ажалай комплекснуудай, предприяти, городуудай муухай уhые арюудхалгада хэрэглэгдэжэ болохо байна. Мүн электронуудай урасхалай угаа дулаа ехэтэй хадань, тэрэниие түмэр гагналга болон отололгодо хэрэглэмээр. Мүн түргэдхэгшэдые хэрэглэн, хэмэл арhа гаргаха шэнэ технологи ухаалагдаба. Эдэ бүгэдэ хадаа түргэдхэгшын мэргэжэлнүүдэй зарим тэдынь лэ болоно. Арбан хоёрдохи табан жэлдэ промышленна түргэдхэгшэд ашаг үрэ ехэтэй шэнэ технологинуудые зохёон ашаглаха хэрэгтэ улам үргэнөөр хэрэглэгдэхэ гэжэ 1986—1990 онуудта ба 2000 он хүрэтэрхи үедэ СССР-эй Экономическа ба социальна хүгжэлтын гол шэглэлнүүд соо хараалагдана. Совет эрдэм ухаан шэнэ түхэлэй промышленна болон шэнжэлэлгэ хэхэ түргэдхэгшэдые ухаалан зохёоно.

Юрий ТЮРИН,
АПН-эй корреспондент.

Новосибирск.

ОДО ЗАЯАНИИНЬ—ХҮГЖЭМ

— Тоня, байзалши... Эндэхэнэ, ойлгоно гүш, эндэхэнэ,— Даримын хурганууд клавиша дээгүүр жэгтэй түргэноор гүйгөөдхинэ,— зөөлэхэноор абаад туршил даа. Зөөлэхэноор, уянгатайгаар... Бододоо үзыш— дуратай нүхэрөө удаан хүлеэнэш, уулзаха байһандаа этигэнэш, теэд шамда ямар гунигтайб! Дуунайнгаа үгэнүүдые һанаандаа шэбшээд үзыш — яаһан гоё үгэнүүд бэ! Удхыень гаргаад туршыш даа. Эхинһээнь абаад үзэхэмнай гү?..

...Дуушан басаганай репетициео дүүргэөд гаража ошоходо, Дарима Лхасарановнагай шарайе ажаглажа харанаб. Сэбэр шарайтай, сэхэ харасатай хүн. Нам һуужа, хөөрэлдэхэ гэлсэһэнээ һанажа, асуудал хүлеэнэ янзатай. Теэд үгэшье хэлэжэ үрдеэгүй байтарнай, труппые даагша Георгий Тушемилов үүдээр шагаажа: «Тэндэ шэнэ хүбүүн ерээд байна. Ошожо, шагнаха байгаалди даа», — гэбэ. Тэдээнтэй бишье ошолдобоб.

Хахад час тухай болоод, Дарима Лхасарановнагай класста дахинаа һуужа байхадаа:

—Бараг хүбүүн янзатайл.., — гэбэб.

Дарима гараараа зангажа:

— Оо, үшөө юуншье мэдэгдээгүй. Сэбэр шарайн, шанга хоолойн бүхы юумые шиидхэдэг һаань, хэды амар байха һэм, — гэжэрхёод, түр зуура абяагүй һууба. Тиигээд аалиханаар аад, баггүй этигэнги хоолойгоор үргэлжэлүүлнэ:— Тэрээнһээ үлүү сэнтэй шанар дуушанда байха ёһотой. Ажалша сэдьхэл. Тэрэгүй һаа, байгаалиин үршөөһэн бэлиг хүгжөөгдэнгүй үлэшэхэ жэшээтэй ха юм. Тэрэ мандашье хабаатай. Үдэрһөө үдэртэ үсэд гэгшээр хүдэлөөгүй һаа, хоморой һонор шэхэншье, харагдаа дуулдаагүй уян хурганудшье, хүгжэмшын эрхим һургуулишье концертмейстерые абархагүй — уран шадабаринь бусаагдашагүйгөөр гээгдэхэ. Юрэнхыдөө концертмейстерэй хуби заяан жэгтэй — артистнарта наһанайнь ошохо тума наһажаал хүнүүдэй рольнуудые даалгадаг, баледэйхид амаралтада гарадаг, харин концертмейстер... Хэзээшь, нэгэтэшье уран шадабариингаа хэмые тэрэ алдаха ёһогүй. Он жэлэй ошохо тума ульгам хурсаар наадаха, дуушадай найдамай түшэг, эрхим багшань болохо зэргэтэй.

Гайхамшагта дуушан, СССР-эй арадай артист Лхасаран Лодонович Линховоин РСФСР-эй габьяата артистка Вера Дашиевна Лыгденова хоёрой бүлэдэ түрэһэн басаганай хүгжэмшын зам шэлэһэндэ гайхахаар бэшэ шэнги. «Эхэ эсэгэ хоёрни намда нүлөөлһэн байгаа бэзэ,—гэжэ Дарима өөрөө хөөрэнэ. — Тиигэбэшье гол түлэб үбгэн баабаймни намайе хүгжэмдэ дурлуулһан гэжэ һанагшаб. Гартаа ходо чанза гү, али мандолина бараад, аалихан хүгжэм зэдэлүүлжэ һуудагыень мүнөө хүрэтэрөө һанадагби. Арбагашажа, гүйжэ ябаһан намайе хормойһоом татажа хажуудаа асараад, аргаахан һуужа, хүгжэм шагнахыем дурадхагша бэлэй». Үбгэн баабайн һургаал дэмы үнгэрөөгүй: удангүй Ленинградай консерваториин дэргэдэхи хүгжэмэй тусхай һургуулиин багшанар ерэжэ, бэлигтэй үхибүүдые шэлэхэдээ, Оронгын һургуулида нэгэдэхи класста һуража байһан Даримые абалсаһан юм. Тиигэжэ Лена Тогочеева, Дарима Линхобоева (мүнөө тэдэнэр хүгжэмэй багшанар болонхой), Дарима Линховоин — иимэ гурбан бишыхан басагад түрэл нютагһаа абар холо байжа, арба гаран жэл соо хүгжэмшэнэй эрдэм шудалһан гэхэ. Һургуулида айхабтар шанга журамтай байһанаа, үдэрэй 10—11 час соо, оройдоол дахяд часай забһарлантайгаар хэшээлнүүдээ үнгэргэдэг гэжэ Дарима Лхасарановна дурдажа хөөрэнэ. Эгээл тиихэдэ ажалай үдэрэй час, минута бүхэниие сэгнэжэ һураһан байгаа. Өөртөө ехэ эрилтэ табижа хүдэлхыень, бүхы юумэндэ харюусалгатайгаар хандахыень басаганда багшань — В. Я. Кундэ захигша бэлэй...

Консерваторидо тэрэ доцент В. А. Калмыковой класста һуража гараа. Суута профессор Голубовскаягай шаби ябаһан Василий Алексеевич өөрөө гайхалтай хүгжэмшэн юм. Хүгжэмэй аялгын, абяанай шэнжэдэ онсо анхаралаа хандуулдаг, шабинараа тэрээндэ һургадаг заншалтай. Хүн шанараараа жэгтэй һайн, үнэхөөрөө юумэндэ һураха дуратайшуулые сэгнэдэг, тэдэнэртэ сүлөө сагаа гамгүй бэлэглэдэг багшаяа Дарима Лхасарановна ходо ходо һанаандаа оруулдаг. Мүнөө дуушадтай, илангаяа залуушуултай хүдэлхэдөө, сагаа хизаарладаггүй гуримынь тэндэһээ эхитэй байгаа аалам?..

Түрэл хотодоо бусажа ерэһээрнь арба гаран жэл үнгэршэбэ. Эхэ эсэгэ хоёройнгоо удаан хүдэлһэн коллективтэ Дарима өөрын хүн ороо. Хэжэ байһан ажалдаа айхабтар харюусалгатайгаар хандадаг, дуушадтай репетици үнгэргэхэдөө тон зүйтэй заабари үгөөдхидэг, уран нарин мэргэжэлтын ерэһые тэтгарайхнд удангүй мэдэрээ. Сэбэр сэхэ зантайеньшье сэгнэе. Ажалдаа зохёохы өөрөөр хандадаг залуушуул ондоо хэн нэгэнэй ажаглалта хэээ һаа, гомдохоошье аад, Даримын хэлэһые анхардаг. Дэмы юумэ хэлэхэгүй гэжэ мэдэнэ ха юм. Тиигэдэшье дуушадай сэдьхэлэй ольһые Дарима шэнгеэр таажа мэдэдэг, талаан бэлигээ хүгжөөн хүдэлхэ арга олгодог концертмейстернүүд үсөөн лэ даа.

Мүнөө П. И. Чайковскиин нэрэмжэтэ хүгжэмэй училищида багшалдаг Баяр Базаровтай концертнэ программа бэлдэһэнээ Дарима Лхасарановна мартадаггүй. Хэды һонирхонгёор, сэдьхэлэй халуун шуналтайгаар тиихэдэ хүдэлөө һэм! «Ёһотойгоор хүдэлжэ шададаг, ямаршье сагта өөртөө зүб сэгнэлтэ үгэхэ хабатай — тиимэ хүн байгаа һэн. Мүнөө хэн нэгэнтэй үгээ ойлголсохогүйдөө, эжэлэнгүй Баярые һанаандаа оруулаадхихаш»,— гэжэ концертмейстер хөөрэхэ юм. Тиигээд иигэжэ үргэлжэлүүлнэ: «Ямаршье ажал хэхэдээ, эгээл эрхим жэшээе даган хүдэлхэ ёһотой гэжэ һанадагби. Алишье мэргэжэлтэдэй дунда гайхамшагта шадабаритан байдаг ха юм. Жэшээлбэл, Канадын пианист Глен Гульд... Тэрэнэй наадахые миндаһан дээрэһээ шагнаһаншье һаа, жэгтэйгээр бахархаһанаа мартадаггүйб. Бахай зохёолнуудые тэрэ ямараар гүйсэдхэдэг байгаа гээшэ һэм! Зүб даа, байгаалиин үршөөһэн бэлиг. Теэд хэды хүсэтэйгөөр, һайханаар хүгжэһэн бэлиг бэ!...».

МАНАЙ АЙЛШАН —«ТЮЛЬПАН»

Советскэ Союзай Герой, суута генерал О. И. Городовиковой нэрэмжэтэ Хальмагай гүрэнэй дуу, хатарай «Тюльпан» ансамбль республикымнай ниислэл хотодо айлшалжа, искусствада дуратайшуулые баясуулба.

...Хүшэгэ хоёр тээшээ нээгдэжэ, хальмаг арадай ёһо заншал, түүхэ домог харуулһан найруулга уянгата хүгжэмэй аялга доро эхилшэнэ. Айдар залуухан басаганай аха заха наһатанда сагаан эдеэ асаржа бариһанайнь һүүлээр, нютаг нугаар дүүрэн баяр жаргалта байдалай һайндэр нэрьенэ.

Энэ концерт тушаа түрүүлэн хэлэхэдээ, үльгэр домогой, арадай аман үгын үндэһэ баримталһан, удхынгаашье гоё һайханайнгаашье талаар яһала бодомжолжо бүтээгдэһэн олон үлхөө найруулгануудтай бүрин удхатай зохёол болоо гэжэ тэмдэглэе. Хоолойн һайхан аялгаар дуу татадаг бэлигтэ дуушад эхэнэрнүүдээршье үсөөн бэшэ байгаа, гэбэшье һүр дарама хоолойтой хүдэр улаан эрэшүүл һанаһанда бага зэргэ хүрөөгүй гэжэ тобшолмоор.

Басагадай хүн шубуунай зөөлэхэн хүдэлсөөр ендэр дээгүүр үнгэрхэлөөр, хори наһанайнгаа зали дунда ябаһан хүбүүдэй ордоһотой хатар эхилшэнэ. Мүнөө һая элдэр зөөлэхэн хүдэлсэтэй басагад ямар танигдахагүй болон хубилшаба гээшэб! Хэдышье тала газарта түбхинэһэн байдалтай һаа, Кавказай үндэр хадануудта ажаһуудаг огсом дорюун абари зантай арадуудта дүтэ байдагынь бүхы хатарнууд соонь яһала элеэр мэдэгдэнэ.

Арадай инструментын аялга доро Хальмагай АССР-эй габьяата артистка Булгун Манжуратовагай урданай ба мүнөөнэй дуунуудые гүйсэдхэһэнэй һүүлээр Хальмагай АССР-эй габьяата артистнууд В. Мацаков, Ж. Номинханов, В. Эрдыниев гэгшэд «Ишкимдыг» («Алхадал») гэһэн хатар абьяастай халуунаар гүйсэдхэжэ, харагшадай удаан альга ташалгада хүртэбэ.

Удаа дараалан «Молодушка» гэжэ ород хатарые эхэнэрэй бүлэг гүйсэдхэбэ. Нажар зунай эхиндэ үргэн тала хаймадан хаража байхада, ямар һайхан бэ! Эгээл тэрэ сагые һануулһан үнгын һайхан хубсаһатай илдам басагад залуухан бэриин хубиингаа жаргал эдлэн, шэнэ ажабайдалдаа дадан орожо байһаниие үнэншэхөөр зураглана.

Хомхой хобдог хүниие хэһээжэ шадаһан үбгэниие харуулһан «Кееда» гэжэ хүгжэмтэ композици харагшадай анхарал нэгэ мүһэн эзэлээ. Эндэ баянай ролиие Хальмагай АССР-эй габьяата артист В. Мацаков абааштайханаар зураглаа гэжэ хэлэмээр. Мүн артист В. Сангаджиев хаанашье нютаг бүхэндэ дайралдажа боломоор түбшэн ухаансар үбгэниие һонирхолтойгоор харуулба. Бага зорёоншо, арга шадабари ехэтэй үбгэн харагшадта һайшаагдаа. Мүнөөхил Хальмагай АССР-эй габьяата артист В. Мацаков «Шандагахан» гэжэ хатар ямар бэлигтэйгээр гүйсэдхэнэ гээшэб!

Залуу наһанайнгаа золтойдо ябаһан адуушан хүбүүдэй тоглон наадахань, хэнэйшье харахада бахархалтай. Тэрэнэй һүүлээр 22 хүнһөө бүридэһэн хоор «Улаан Хальмагай дуу» һүр дарама хүгжэм доро дуулажа, хубисхалай шэрүүн амисхаал зал соо хүрэжэ ерэһэндэл үзэгдэхэ юм.

Концертын нэгэдэхи хубиин түгэсхэлдэ гүйсэдхэгдэһэн «Баатарнуудай хатар» бүхы хүнүүдэй дура буляагаа. Энэ ансамблиин тоб гэмэ тодо амжалта гээшэ ааб даа. Түүхэ домогые үндэһэлэн найруулагдаһан искусствын зохёолнууд хэзээдэшье хүниие хүлгүүлэн һонирхуулжа шададаг байна бшуу. Жабхаланта хүгжэмэй аялга доро Эсэгэ ороноо хамгаалхаар хэзээдэшье бэлэн арадай баатар хүбүүдэй дабшан ябахань урматай даа!

Концертын хоёрдохи хубиин зарим тэды һонирхолтой номернууд дээрэ халта тогтоё. «Бүшмүүд» гэжэ хатар нэгэ талаараа ород арадай «Чечеткодо» адли шэнгишье һаа, дабтагдашагүй өөрсэ шэнжэтэй.

«Сэнхир торгон бишмэгтэйб» гэжэ утаар татан дууладаг урданай аялга РСФСР-эй арадай артистка В. Гаряева шадамараар гүйсэдхөө. Монгол угсаатанһаа анхан таһарһан энэ арадай искусствада бидэндэ түрэл дүтэ олон зүйл байна гэжэ тэмдэглэхээр.

Ягаан, сэнхир, сагаан торгон хубсаһатай басагадай сценэ дээгүүр хүхэ үүлэн шэнги хүнгэхэнөөр дүүлин гаража ерэхэдэ, ямар нэгэн һайндэрэй бодолдо эзэлэгдэн, харагшад бэеэ заһан, анхаралаа бүри хурсадхаадхина. Олон үгэ хэлэлтэшьегүй байна даа, абьяас дураар билтарһан ажабайдалай охин эндэ түгэс үзэгдэнэ. Олон хүнэй хабаадалгатай залуушуулай хатар саашаа болохо бүреэ огсом даа. Хальмаг оронтой хаяа хадхан һуудаг хадын арадуудай абари зангые дууряан байһандал адли гэжэ үшөө дахин һанахаар.

Композитор Г. Пономаренкын энэ ансамбльда зорюулжа бэшэһэн «Элистэ тухай дуу» хоорой гүйсэдхэхэдэ, харагшад үшөөл үшөөл шагнаха дуратай байгаа.

Концертын түгэсхэлдэ зүрхэ хүлгүүлэн, үргэн уужам совет орон соомнай, мүн хариин гүрэнүүдээршье һайса суурхаһан «Чичирдык» хатар нэршоо һэн.

Һонирхолтой, өөрсэ национальна маягтай дуу хатараараа хотымнай ажалшадые хужарлуулан баясуулһанайнь түлөө һайниие хүргөөд, республикын соёлой министрэй орлогшо Н. Г. Шахов ансамблиин коллективтэ Буряадай АССР-эй Соёлой министерствын Хүндэлэлэй грамота барюулаа.

Р-Ц. ЛХАМАЕВ.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: РСФСР-эй арадай артистка В. Гаряева дуулана; ансамблиин хатаршад.

Б. ГАДЬЯНОВАЙ фото.

КАВКАЗАЙ ТЕАТРНУУДТА

Буряадай драматургнуудай дундаһаа Дугар Дылгыров һүүлэй арбаад жэлдэ эршэмтэйгээр ажаллажа, Х. Намсараевай нэрэмжэтэ Гүрэнэй буряад драмын академическэ театрай сценэ дээрэ хэдэ хэдэн зүжэгүүдээ табюулһан байна.

Драматургын эрхим һайн зүжэгүүдэй нэгэн болохо «Хари хүнэй гашуудал» гээшые Москвагай уран зохёолшо В. Б. Белянкина оршуулаад, 1980 ондо «Театральная жизнь» журналда хэблүүлээ. Тэрэнь РСФСР-эй Соёлой министерствын болон РСФСР-эй Уран зохёолшодой холбооной шанда хүртэһэн байха юм.

Энэ жэлэй эхеэр Дагестанай АССР-эй түб — Махачкала хотын Гамзат Цадасын нэрэмжэтэ хүгжэмтэ-драмын театр Дугар Дылгыровэй «Хари хүнэй гашуудал» гэһэн зүжэгые авар хэлэн дээрэ табиба. Тиихэдэ мүн лэ дурсагдагша автономито республикын Избербаш хотын хүгжэмтэ-драмын театр авторай энэл зүжэгые даргин хэлэн дээрэ табяа юм.

Һаяхан Дугар Дылгыров Киев хотоһоо баярта мэдээсэл абаһан байна. Ушарынь хадаа тэндэхи «Мистецтво» хэблэлдэ манай драматургын «Һүүлшын һэдэлгэ» гэжэ зүжэг украин хэлэн дээрэ барлагдаба.

Б. ЖАНЧИПОВ.

ДОМРА ЗЭДЭЛНЭ

П. И. Чайковскиин нэрэмжэтэ хүгжэмэй училищиин концертнэ зал соо Бүхэроссин конкурсын лауреат Людмила Вахрушева, Виктор Зеленый гэгшэд инструментальна концерт һаяхан харуулба. Домра дээрэ наададаг бэлиг шадабариияа харуулһан айлшаднай Красноярскын гүрэнэй искусствын институдай ород арадай инструментнүүдэй кафедрын багшанар юм. Эдэнэр ажалһаа сүлөөтэй сагтаа дүтын область, республикануудаар ябадаг.

Хоёр отделениизэ бүридэһэн концертынь программада ород, совет болон гадаадын композиторнуудай хүгжэмтэ бүтээлнүүд оронхой. Ород арадай инструмент дээрэ гүйсэдхэхы арга шадабариияа тэдэнэр харуулхадаа, абяанай нугалбариин талаар домрын ехэ арга боломжонуудые гэршэлжэ, суглараагшадые баясуулаа.

Манай корр.

Уураг шара наранай үдын тэн дүтэлхэлөөр, үхибүүд болзоотой юм шэнги, Үльдэргын голой тохойдо сугларжа, эжын альган мэтэ урин зөөлэн элһэн дээрэ хэзээ хэзээнэйнгээ наада эхилдэг.

Мүнөөшье суглараһан хүүгэд, удаан бодожо байнгүй, элһэн барилгаа хэжэ ороно.

АБАЙ-ГЭСЭР ХҮБҮҮН

РАССКАЗ

Бадмаагай Жэбзэмаа эхэ амһартай хилээмэнэй пеэшэн барина. Тэрэнээ дүүргээд, хара шабар асаржа, түхэреэн түхэрсэн халбаашхануудые оролдосотойгоор бажууна, балбана. Энэ басаган ехэ уян бэетэй юм. Һургуулиинхидай зүжэг наадаанда оролсоһон лэ байха.

Тэрэнэй дүү, хара нидхэтэй, зузаан уралтай Сэрэн горхоной захада нишэ тиниэ хотирһон, бэтирһэн ханааб татана. Энээн соогоо жараахай барижа хэхэ һанаатай ха.

Бальжуунай Сэдэн хоёр олон гэгшын таһалгатай гэрнүүдые барина. Элдэб бараа тэдээн соогуураа тааруулжа табина. Эреэн маряан шаажанхайгаар гоёоно. Тиигээд хүдэр улаан хоёр хүршэнэр хэнэймнай гэр гоёб гэжэ ехээр тоосолдоно. Тиихэдэ би нэгэ үндэр гэгшын юумэ обоолжол обоолжол байнаб.

— Сэрэгмаа, онеэш юун гээш даа? — гэжэ Жэбзэмаа гайхаһан янзатай асууна.

— Абай-Гэсэр хүбүүнэй ордон гээшэ. Тэрэшни тэнгэри тулама тэбхэр сагаан гэртэй байгаа юм гүбэ, би мэдэхэб, — гэбэб.

Нимэ үльгэр һаяхан уншаһан байгааб. Даша баабайнда ошоходом, «Абай-Гэсэр хүбүүн» гэһэн зузаан хүхэ ном байһан юм.

— Боро хараанаар ном бү шагаа, нюдэнэйш хараа муудаха. Эжы, баабайш үгылжэ байгаа гээбы. Гэртээ хари даа,— гэтэрнь, нэтэрүүгээр нуужа уншабаб.

— Энэ номоо абаашыш даа. Хахалжа бү орхёорой, хоюулан Сэрэн-Хандада зэмэлүүлхэбди, — гэжэ ухибүүндэ эмээхэй үбгэжөөл нэмэбэ. Тиигэмсээрнь, баясаһандаа тэрэ номоо тэбэреэд, гэр тээшээ гүйшэбэб. Үглөөдэрынь хүнэй һаалта хэхэгүйн тула хониной балгааһан соо хоргодоод, нюдэнэйнгөө эреэлтэр, бүхэли үдэр уншаа бэлэйб...

— Хөөрыш, тэрэ мэдэхэ юумэеэ, хөөрыш! — гэлдэжэ нүхэдни дарья табилдажа байба.

Дүхэриглэн хэбтэжэ, хөөрөөгөө эхилбэбди. Сайтараа халаһан элһэн дээрэ үльгэрэй алтан утаһан һубигдан татагдаһаншуу үзэгдэбэ. Урдын урда сагта ажаһууһан баатарнуудай агуу хэрэгүүд балшар маанарай баахан зүрхэнүүдые доһолгон байгаа һэн.

Хойноһоомнай улаан бурааһа бариһан нэхүүлэй ерэхэдэ, үльгэрнайшье эсэстээ хүрэһэн байба. Дурата дурагүй гэр гэртээ харибабди. Хурьга, тугалаа асаржа хааха сагнай дүтэлһэн байгаа.

Үглөөдэрынь үнөөхил газартаа суглархадаа:

— Абай-Гэсэрнай дууһашоо гээшэ һэн гү? — гэжэ шомбогор уралтай, улаан хасартай Сэдэн һураба. Тэрэнэй түхэреэн хонгор нюдэдынь голхоронги. Үльгэрөө дууһуулха, үетэнэйнгөө урма хухалха дурагүй байба хаб, үргэлжэлүүлбэб.

— Үгы ааб даа. Юун дууһаха юм. Абай-Гэсэр баатар ушоо гурбан хүбүүтэй болоо юм гүбэ. Тэдэнь баһал нилээд олон мангадхайнуудые диилэһэн байха...

— Хэн гэжэ нэрэтэй баатарнууд бэ?

— Ехэ хүбүүниинь Сэрэн-баатар, дундахинь Сэдэн-баатар, одхониинь — Дугаржаб-баатар, — эгээл һайнаар мэдэхэ үүринэрэйнгээ нэрэнүүдые торднһогүй тоолобоб.

Үүринэрни ехэл урмашаба. Тиигээд баатарнууд боложо наадая гэлсэбэбди. Огторгой хүрэмэ үндэр сагаан үргөөнүүдые бодхообобди, өөрынгөө дулаан дайдада ажа жаргабабди. Байтараа, адуунай мяханһаа хашаржа, ангай мяха һананабди. Баруун үндэр эрьемнай — Алтай уула, зүүн набтар эрьемнай — Хүхэйн хүбшэ болоно. Бургааһан моридоороо тангаршаан, нюсэгэн хүлнүүдээ шабхадан, агнуурида гаранабди. Эрьеын түхэреэн шулуун — ангай мяхые эреэн шаажанай түгдэрхэй аяга сооһоо зоогложо саданабди. Тиинһээр, хүнэй хүйтэн дайда зорижо, дайн дажарта мордохо сагнай дүтэлнэ. Теэд мангадхай болохо дуратай хүмнай оройдоошье олдоногүй.

— Ши боло, би болохогүйб, — гэлдэжэ арсалдан, хэрэлдэхэһээ нааша байнабди. Баатарнуудай нюдэнһөө туулган тобшо мухарихаар бэлэн болонхой. Бултанһаа эгэшэ Жэбзэмаамнай гэнтэ сэсэ мэргэнээр шиидхэнэ:

— Абай-Гэсэр гурбан хүбүүдээрээ дайсаниие үни даранхай һэмнай. Тиимэһээ айлшалалсажа наадая.

Айлшалалсажа садаад, хубсаһаяа иишэ тиишэнь шэлэжэ, нюсэгэн баатарнууд горхон руу гүйлдэбэбди.

Турья, турья, турьяиза,

Турьян хэлэхым дууланза!

— гэлдээд, эрье дээрэһээ уһанай сагаалхиса һүрэнэбди. Сасарһан дуһалнууд ялас гэлдэн, унаһан мүшэдтэл алтаран залирна. Айһан жараахайнууд арбан тээшээ зура татана. Хашараад хэбтэһэн шунгаашад уһан соогуур нилээд холо хүрэтэр урдан ошонобди. Амияа татахаяа гаража, эрье дээгүүр дохоншоон гүйлдэнэбди. Хүрин-улаан нойтон бэенүүднэй хурса наранай гэрэлдэ хашарһатан яларна. Абай-Гэсэрэй баатар үмэдхэл үмдэжэ үзэжэ байһаншуу. Шэшэртэрээ, хүхытэрээ шунгажа эсээд, халуухан элһээр бэеэ орёожо, өөдөө харан хэбтэнэбди. Дээрэмнай һүүдэргүй сэгээн хүхэ огторгой. Хөөрсэгэнэлдэн байһан хөөбэр сагаан үүлэдтэ гайхамшагта үзэгдэлнүүд харагдахадал гэнэ. Тэндэ асари ехэ байлдаан болоо хэбэртэй. Абай-Гэсэр хүбүүн арьял-шара мангадхайнуудые илан гараад, һүн сагаан хүлэгтөө һархайжа һуунхай, нангин залаата наран тээшэ дүүлин-дүүлин дабшана.

Ц-Х. ДАРИБАЗАРОН.

Будамшуу

ХИЛЭЭМЭЭР... ГАХАЙ ТЭЖЭЭГШЭД

Он жэлэй ошохо бүри улад зонноймнай ажаһуудалай тэниглэн, баян боложо байһаниинь мэдээжэ. Энэ сагта хүн бүхэмнай һангайшье, хубиингаашье эд хэрэгсэлдэ гамтайгаар хандажа, али бүхы юумые алмажа, зүб мүрөөр хэм соонь хэрэглэжэ байха зэргэтэй гээшэ. Энээн тухай манай парти, правительствын тогтоолнууд соошье эли тодоор заагданхай ха юм.

Үбһэ тэжээл, талха таряа ехээр ургуулжа, хоролтогүйгөөр хуряадаг нютагуудта хубиингаа хэрэглэмжэдэ тогтоогдомол тоогоор гэрэй мал бариха зүбшөөл эрхэтэдтэ бии гээшэ. Юу хэлэхэб, хамтын хэрэгтэ хаба соогоо ажаллаад, тэжээлыень зүб мүрөөр нөөсэлжэ, гэр шадараа хони, мал үсхэбэрилжэ, «амаа тоһодоод», үлүү гараһыень дэлгүүртэ абаашажа бусадай хэрэглэмжэдэ дурадхаха гээшэ һайшаалтай, ажалша бэрхэ зоной хэрэг ха юм даа.

Харин тиихэдэ хубидаа яажашье һаань мал барихын түлөө арга-һүбэеэ бэдэржэ, хуули бусын ябадал хэдэг зон үсөөн бэшэ дайралданал даа. Үгы, юрэдөө, хилээмэнэй магазин гээшэмнай хүн зоной үдэр бүриин хэрэглэмжэ хангажа байдаг, урдаа хараха аһач ехэ ниитымнай баялигуудай нэгэн гээшэ бэшэ гү? Һургуулиин наһанай үхибүүд, ажал хүдэлмэриһөө бусаһан эхэ, эсэгэнэр болоод үндэр наһатай пенсионернүүдшье эдеэнэйнгээ столдо зүһэжэ табиха хилээмэеэ абахаяа магазинда орожо зэргэ зогсодог, һубарин гарадаг байна ха юм. Гэхэтэй хамта, хилээмэнэй ээлжээндэ рюкзак, мэшээг барижа зогсоод, һанаһан, хэлэһэн соогоо багсаар үргэлжэ харидаг зоч ушардаг байна. Тэдэнэр газар тарялан эрхилдэггүй нютагта ажаһуубашье, нюуса далдаар тэжээжэ байһан гахайнгаа тэбшэ соо магазинһаа абаһан хилээмээ хаяжа үгэнэ бшуу. Баунтын районой Джилиндын адаг, Багдарин һууринуудта ажаһуудаг Л. Г. Касимова, Н. В. Земскова, А. Х. Цыренова гэгшэд үдэр бүри магазинһаа «үлэмжэтэйхэнээр» абаһан хилээмээр газаагаа бариһан гахайнуудаа тэжээдэг байба. Хуули буса хэрэгэйнгээ түлөө тэдэнэртэ табин түхэригэй яла тохогдоһон байна. Энэ хэрэгээ тэдэнэр дахин үргэлжэлүүлбэл, хуулиин харюусалгада хабаадуулагдахаар шангахан һануулга абаа юм.

Тэрэшэлэн иимэрхүү хэрэгэйнгээ түлөө Кабанскын районой Брянскын ОРС-ын складые даагша А. И. Трифонова сүүдэй залда дуудагдаа һэн. Ушарынь хадаа энэ хүйхэр магазинуудһаа обёосой хүрпээ ехээр абажа, гахайнуудаа шахадаг байба. Улад зондо худалдагдаха ёһотой байһан 137 килограмм хилээмэ, гурилай продуктнуудые гахайнуудтаа нөөсэлһэнэйнь гэмээр А. И. Трифоновада сүүдэй шиидхэбэреэр 100 түхэригэй яла тохогдоо.

Хилээмэ, гурил, хүрпээ болоод макароной зүйлнүүдые ехэ хэмжээтэйгээр ганса нэгэ хүндэ үгэдэг худалдаа наймаанай хүдэлмэрилэгшэд дээрэ дурсагдагша хуули буса ябадалай һүжэрхэ хэрэгтэ сэхэ нүлөөлнэ гээшэ. Эдэ мэтын гурим, дүрим эбдэдэг худалдаа наймаанай хүдэлмэрилэгшэд Бэшүүрэй, Прибайкалиин болон бусадшье районуудта элирүүлэгдэжэ, захиргаанайнгаа зүгһөө шанга харюусалгада хабаадуулагдаа.

Хилээмэ, гурилай продуктнуудые хуули бусаар хэрэглэдэг ябадалтай гүрэнэй худалдаа наймаанай инспекци, ерадай хинагшад, милициин органууд, нютагай Советүүдэй захиргаанай комиссинууд болон олониитэ саашадаашье эдэбхитэй тэмсэл ябуулха зэргэтэй.

МАНАЙ АДРЕС, ТЕЛЕФОНУУД: ИНДЕКС 670000

УЛАН-УДЭ, ул. КАЛАНДАРИШВИЛИ 23, редактор—2-50-35, приемная—2-54-54, зам. редактора—2-68-08, зам. редактора—2-62-62, отв. секретарь—2-50-52, секретариат—2-66-76, отделы: партийной жизни—2-34-05, пропаганды—2-56-23, промышленности и строительства—2-81-35, сельского хозяйства—2-64-36, 2-63-86, советского строительства и быта—2-69-58, культуры и школ—2-60-21, 2-57-63, информации—2-60-91, переводов—2-54-93, писем и селькоров—2-67-81, корректорская—2-33-61, выпускающие—2-35-95, отдел объявлений—2-65-54.

Республиканская типография Государственного комитета Бурятской АССР по делам издательств, полиграфии и книжной торговли г. Улан-Удэ ул. Ленина 35. Н-00428. Заказ № 74. Индекс 04609.